

MOKSLO LIETUVA

2007 m. gegužės 3–16 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 9(365)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Gedimino Žemličko nuotraukos

Pristatant „Versmės“ leidyklos monografiją „Papilė“ (II, III dalys) antrąjį tomą: Papilės seniūnas Antanas Vaičius, „Versmės“ leidyklos redaktorė Vida Girininkienė ir leidyklos vadovas Petras Jonušas

Onkologija – gilios tradicijos šaknys

Vilniaus universiteto Onkologijos instituto Tarybos iškilmingas posėdis, surengtas balandžio 18 d., buvo skirtas instituto 75-erių veiklos metų jubiliejui pažymėti. Renginyje dalyvavo Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Gediminas Kirkilas, Lietuvos prezidentas Algirdas Mykolas Brazauskas (1993–1998), Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininkas Antanas Matulas ir kiti Seimo nariai, krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, sveikatos apsaugos ministras Rimvydas Turčinskas ir susisiekimo ministras Algirdas Butkevičius, Vilniaus universiteto rektorius akad. Benediktas Juodka, prorektorius Algimantas Raugalė ir daug kitų garbingų asmenų.

Nukelta į 2 p.

Jauųjų vokalistų konkursas

Aštuntą kartą Lietuvos teatro ir muzikos akademijoje surengtas Vincės Jonuškaitės-Zaunienės konkursas.

Apie tai skaitykite 4 p.

Trečiosios premijos laimėtoja Jurgita Lopetaitė atliko Johano Štrauso operetės „Šikšnosparnis“ Adelės kupletus

Vilniaus mokytojų namuose kovo 30–balandžio 1 d. vykusioje konferencijoje ir diskusijoje *Lokalių bendruomenės tyrimai ir perspektyvos*. Buvo pristatytos naujausios *Versmės* leidyklos knygos iš serijos *Lietuvos valsčiai*, šios leidyklos pradėtų leisti Lietuvos lokalinių tyrimų mokslo darbų pirmieji rinkiniai *Gamta* ir *Archeologija*, taip pat 2006 m. Lietuvos mokslo premijos laureatės etnologės prof. Irenos Reginos Merkienės parengtas leidinys *Šiokiadienių ir šventadienių etnografija. Etnografinių duomenų rinkimo pagrindai*.

Renginyje kalbėjo arba skaitė pranešimus Kovo 11-osios Akto signataras Romualdas Ozolas, monografijų serijos *Lietuvos valsčiai* mokslo darbų rinkinio *Archeologija* vyriausiasis redaktorius archeologas dr. Gintautas Zabiela, dar tik pasirodysiančių mokslo darbų vyriausieji redaktoriai dr. Artūras Judžentis (*Kalba*), serijos *Lietuvos valsčiai* Mokslo darbų komisijos pirmininkė prof. habil. dr. Irena Regina Merkienė (*Etnologija*), etnologai dr. Žilvitis Šaknys ir prof. Libertas Klimka,

Skirta Papilei ir jos žmonėms (I)

archeologas dr. Manvydas Vitkūnas, Estijos lietuvių bendruomenės pirmininko pavaduotoja Valerija Šležaitė-Pöllupüü, Papilės seniūnas Antanas Vaičius ir kiti.

Kasmet bent po vieną monografiją

Nuo 1998 m. kasmet (išimtis tėra 2002-ieji) *Versmės* leidykla išleidžia bent po vieną Lietuvos valsčių serijos monografiją, tad jau spėjo susidaryti 15 storų knygų. Paskutinė pasirodė 2006 m. gruodžio mėn. – tai *Papilė* (II, III dalys). Kol kas šiam Akmenės rajono miesteliui skirtas bene didžiausias *Versmės* projektas, nes II dalies sulauks tik *Laukuva* (I dalis pasirodė 2005 m.).

Gyvename laikais, kai bet kuris darbas dažnai vertinamas priešaringai, o ką jau kalbėti apie projektus. Didžiausi kritikai paprastai yra tie, kurie patys dažniausiai nė piršto nepajudina, bet viską „išmano“.

Nukelta į 6 p.

5 p.

PRISIMINIMAI
APIE MOKSLO
ATEIT!

7 p.

VARĖNA IR
MERKINĖ
NEPAMIRŠO
AKADEMIKO

10-11 p.

PERKŪNAS
TRENKIA!
AUKŠČIAUSIUS
MEDŽIUS

13 p.

VGTU KVIETIA
UŽIMTI
PAREIGAS

15 p.

VOKIEČIŲ
NACIONALISTŲ
MĖGSTAMA
TEMA

Atkelta iš 1 p.

Ištakos

Tikriausiai daug kam netikėta buvo išgirsti, kad onkologija Lietuvoje turi beveik 400 metų istoriją ir glaudžiai siejasi su Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto steigimu bei veikla. 1779 m. Vilniuje buvo išspausdintas straipsnis apie krūties vėžio gydymą. XIX a. pradžioje šio universiteto Medicinos fakultetas išspausdino ir daugiau straipsnių apie įvairių vėžio formų lokalizaciją, patogenezę ir gydymą.

Tačiau apie onkologiją kaip savarankišką discipliną galima kalbėti tik nuo 1931 m. balandžio 23 d., kai tuometinio Stepono Batoro universiteto Medicinos fakulteto pastangomis buvo sušauktas Kovos su vėžiu komiteto steigiamasis posėdis. Inicijatyva priklausė Bendrosios ir eksperimentinės patologijos katedros vedėjui prof. Kazimierui Pelčarui (Kazimierz Pelczar, 1894–1943). Jis vienas pirmųjų Vilniuje pradėjo skaityti paskaitas apie onkologiją, propagavo mintį, kad piktybiniai navikai gali būti pagydomi. Tų pačių metų gruodžio 1 d. Vilniuje, Polocko g. 6, pradėjo veikti nedidelė Onkologijos ligoninė ir institutas. Čia buvo ne tik gydoma, bet ir užsiimama mokslinė veikla, gilinamasi į biologinę vėžio atsiradimo problematiką. 1934 m. šis institutas buvo pavadintas Vilniaus kovos su navikais tyrimo ir gydymo institutu. Veikė iki 1941 metų.

K. Pelčaras Vilniuje 1936 m. organizavo onkologų suvažiavimą; jame dalyvavo ir mokslininkų iš nepriklausomos Lietuvos. Apskritai šis tarptautinis medicinos autoritetas, parašęs daugiau kaip 80 mokslinių darbų, vilniečių buvo ne tik gerbiamas, bet ir mėgiamas, nes neturtinuosius gydė veltui. Per Antrąjį pasaulinį karą dalyvavo prieš nacius nukreiptoje veikloje, savo ligoninėje slėpė žydus. 1943 m. Vilniuje buvo nužudytas policijos valdininkas, naciai suėmė 100 įkaitų, iš kurių kas dešimtas buvo sušaudytas – tarp jų ir Kazimieras Pelčaras. Daugelis vilniečių okupuotame Vilniuje demonstratyviai užsirišo juodus raiščius, taip pabrėždami gedulą dėl sušaudytųjų. Tarp gedulą nešiojusiųjų buvo ir vokiečių.

Juos ugdė seno kirpimo inteligentai

Kai kuriuos šių faktų išgirdome iš Onkologijos instituto direktoriaus prof. habil. dr. Konstantino Petro

Pirmoji Onkologijos instituto taryba

Onkologija – gilios tradicijos šaknys

Valucko lūpų. Pranešėjas tuo neapsiribojo, kadangi onkologijos mokslas Lietuvoje atgimė 1945 m. lapkričio 21 d. ir toliau plėtotas Lietuvos mokslų akademijos Eksperimentinės medicinos ir onkologijos institute. Tos veiklos organizatorius buvo Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto profesorius Vytautas Girudzijauskas. Onkologijos sektoriui vadovavo Michailas Kučarovas, prof. K. Pelčerio mokinys. Deja, išliko ne tiek jau daug pokario onkologijos sąsajų su prieškarėje Vilniuje veikusiu institutu.

Jubiliejus – tai ir prisiminimų metas. Mūsų įžymioji profesorė Laima Gričiūtė prisiminė išmintingą organizacinę prof. V. Girudzijausko veiklą ugdant pokario metais jaunąją medikų kartą. Nebuvo jokios galimybės bendradarbiauti, palaikyti ryšius su Vakarų šalių medicinos centrais. Nebuvo medikų, kurie būtų įstengę parengti pirmuosius Lietuvos onkologus. Jie buvo pradėti rengti Sovietų Sąjungos mokslo centruose, vėliau patys pagarsėjo kaip puikūs mokslininkai ir gydytojai. L. Gričiūtė primi-

nė ir mūsų aspirantų, būsimųjų onkologų žymiuosius mokytojus, kurie ir šiandien nepamiršti, su didele pagarba minimi Lietuvoje. Tai prof. Petrovas, prof. Šabadas, prof. Larionovas, Neimanas ir kai kurie kiti. Šie „seno kirpimo“ inteligentai dosniai dalijosi savo žiniomis ir patyrimu. Jų dėka Lietuvos jaunieji mokslininkai ir gydytojai galėjo sėkmingai įsitraukti į mokslinę ir klinikinę veiklą. Tik parengus pirmuosius specialistus, išauginus visą jaunų ir talentingų onkologijos srityje dirbančių mokslininkų ir gydytojų kartą, buvo galima maštyti apie atskiro Onkologijos mokslinio tyrimo instituto steigimą.

Po M. Kučarovo mirties onkologijos sektoriaus darbus institute tęsė doc. Jonas Rimšelis, gydytojai Vytautas Kutorga, Stasys Kebblas, o aspirantais buvo ir savo mokslinės veiklos kelią pradėjo vėliau profesorėmis tapusios Elena Moncevičiūtė-Eringienė, Laima Gričiūtė, taip pat prof. Albertas Telyčėnas, prof. Algirdas Jackevičius ir daugelis kitų.

Būtent prof. Albertas Telyčėnas 1957 m. tapo savarankiško Onkologijos mokslinio tyrimo instituto direktoriumi, o jo vadovaujamo instituto klinicine baze tapo Respublikinis onkologijos dispensaris. 1975 m. Respublikos onkologijos dispensaris ir Onkologijos mokslinio tyrimo institutas reorganizuoti į vieną mokslo ir praktikos įstaigą: naujajame institute buvo du dideli sektoriai – Eksperimentinės onkologijos ir Klinikinės onkologijos. 1979 m. Santariškėse baigta prof. A. Telyčėno iniciatyva pradėta naujo instituto pastato ir didelės klinikos statyba. Naujose pa-

talpose įsteigta 15 specializuotų įvairaus profilio klinikinių, eksperimentinių ir diagnostikos skyrių, atidaryta poliklinika.

Su nepriklausomybe atėjo kita era

Nuo 1982 m. iki 1990 m. Onkologijos mokslinio tyrimo institutui

Jubiliejui skirtą pranešimą skaito Onkologijos instituto direktorius Konstantinas Petras Valuckas

vadovavusi prof. Laima Gričiūtė pabrėžė mokslinio bendradarbiavimo svarbą mokslo pažangai. Ir išties tai paties gyvenimo patvirtinta tiesa. Profesorė prisiminė, kaip iš pradžių tas bendradarbiavimas tebuvo mokinių ryšiai su savo mokytojais ir jų vadovautomis laboratorijomis, bet ilgainiui radosi ir daugiau galimybių. Antai padedant Tarptautinio vėžio tyrimų centrui (Lionas, Prancūzija), keli instituto darbuotojai gavo stipendijas ir progų ilgiau padirbėti labai geroje užsienio laboratorijoje. Grįžo su

naujomis idėjomis, moderniais gydymo metodais.

Prasidėjo bendrų projektų rengimo ir darbo juose laikotarpis. Šiandien daug kam, taip pat pačiai profesorei šypsni kelia prisiminimas, kad pirmąjį institute personalinį kompiuterį pavyko įsigyti pasirašius sutartį su Tarptautinio vėžio tyrimų centru.

Ne visada instituto kelias buvo rožėmis klotas. Stingant lėšų, negalint įsigyti reikalingiausios aparatūros ir darbo priemonių kartais net patys darbuotojai suabejodavo dėl instituto ateities. Ir valdžios vyrų abejodavo.

Regis, tie sunkumai – jau negrįžtamojo praityje, Onkologijos institutas eina geru keliu, į gydymo praktiką diegiamos onkologijos mokslo naujovės. Visai kitos galimybės dabar yra mūsų mokslininkams ir gydytojams bendrauti su išoriniu pasauliu – su Lietuvos nepriklausomybe atėjo kita era ir į onkologijos mokslą. Vis dėlto prof. L. Gričiūtė atkreipė dėmesį ir į vieną dabartinio mokslinio gyvenimo blogybę: didžiulis naujos informacijos srautas nesugebant atsirinkti, kas svarbiausia, kartais skatina jaunas galvas ne eiti į priekį, bet strimgalviais bėgti pirmyn. Nauji gydymo metodai, ne visada patikrinti ir įteisinti, gundo jaunosius mestis paskui naujoves, pamirštant labai svarbius vyresnės kartos mokslininkų nuveiktus darbus.

Instituto veiklos triada

Instituto direktoriaus prof. K. P. Valucko pranešime atsispindėjo svarbiausi Onkologijos instituto veiklos etapai, iš pradžių visoje tuometinėje Tarybų Sąjungoje įgytas pripažinimas, vėliau pelnytą ir tarptautinis

Onkologijos instituto darbuotojai jubiliejaus iškilmėse

gauna pagalbą), instituto konsultacijoje poliklinikoje konsultuojasi apie 100 tūkst. šalies gyventojų.

K. P. Valuckas pabrėžė Europos onkologijos įstaigoms būdingą veiklos triadą – mokslinius tyrimus, mokymą ir kompleksinį sergančiųjų piktybiniais navikais gydymą. Tai visiškai atitinka daugiaprofilinio vėžio centro modelį, kuris įprastas daugeliui išsivysčiusių Europos valstybių.

Labai svarbu, tvirtino direktorius, kad 2002 m. tapus Vilniaus universiteto institutu, galima derinti mokslo ir mokymo interesus. Atsirado galimybių pasinaudoti glaudžia sąsaja ir su kitais universitete plėtojama mokslais – molekulinės biologijos, biofizikos, biochemijos.

Lietuvos vyriausybė patvirtino šias Onkologijos instituto mokslinio tyrimo kryptis: navikų profilaktikos, molekulinės biologijos metodų diegimo ir plėtotės, naujų technologijų įdiegimo, ankstyvos diagnostikos ir kombinuotų priemonių tobulinimo bei onkologinių ligonių gyvenimo kokybės užtikrinimo.

Ypač svarbi vėžio profilaktika. Įkurta Vėžio biologijos laboratorija, kuriama bazė platesniam molekulinės biologijos metodų taikymui onkologijoje, ypač pagrįstų fundamentinėmis gamtos ir tikslųjų mokslų žiniomis. Įkurta Biomedicininės fizikos laboratorija kaip tik tuos darbus ir atlieka. Išpūdį daro pademonstruotos skaidrės, kur Onkologijos instituto mokslininkai dalyvavo JAV-Lietuvos onkologų simpoziume. Bendrauta su amerikiečiais, naujų gydymo metodų kūrėjais. Tie metodai sėkmingai diejami ir Vilniuje.

Prisiminta, kad 2002 m. už darbų ciklą *Fotosensibilizuota navikų terapija: fizikiniai, biocheminiai, ikiklinikiniai ir klinikiniai tyrimai* gauta Lietuvos mokslo premija. Tai bendradarbiavimo su Vilniaus universiteto fizikais ir biochemikais rezultatas, kartu ir multidisciplininio požiūrio į onkologijos problemas išraiška.

Institute yra šešios puikiai įrengtos operacinės, šiemet gautas jau trečias aukštos klasės kompiuterinis tomografas. Tačiau direktorius K. P. Valuckas priminė ir didelio nerimo sritį: eksperimentinę instituto bazę Polocko g. 2. Santariškėse yra ir naujos bazės galimybė, kuri vis dar neviršta realybe. 3–4 metus neapsisprendžiama pagerinti instituto mokslininkų darbo sąlygas.

Sieks Nacionalinio vėžio instituto statuso

Instituto darbams būdinga glaudi fundamentinių ir klinikinių tyrimų sąsaja, multidisciplininis požiūris į onkologijos problemų tyrimus. Prof. K. P. Valucko pranešimo išvada: dabartiniai moksliniai tyrimai orientuoti į pacientą, kuris institute gauna kvalifikuotą ir naujais moksliniais tyrimais pagrįstą gydymą.

Tačiau kad ir kokie geri būtų naujai gydymo metodai, veiksmingi vaistai ir ligonių gydymui atsidėję medikai, onkologinių susirgimų pasaulyje nemažėja. Tendencija priešinga – jų daugėja, ir tam yra daug priežasčių. Kitas dalykas, kad veiksminga pagalba ir gydymas, ankstyva ligos diagnozė ir modernios gydymo priemonės padeda daugeliui ligonių ne tik išgelbėti, bet ir grąžinti jiems darbingumą, gyvenimo džiaugsmą. Ir vis dėlto medicina kol kas ne visagalė. Todėl K. P. Valuckas ir pasisako už Lietuvos nacionalinio vėžio instituto statusą savo vadovaujamai institucijai. Tokius statusus jau turi 7 Europos Sąjungos šalys. Jeigu Lietuvoje, kur ser-

gančių onkologinėmis ligomis daugėja, tikrai rūpinamasi gyventojų sveikata ir ateitimi, kito kelio nėra – tik kurti Nacionalinį vėžio institutą.

Pranešėjas paneigė Lietuvoje gana dažnai reiškiamą nuostatą, esą,

darbus grindžianti biotechnologijos, nanomedicinos, genomikos, proteomikos, lietuviškai tariant, baltymotyros laimėjimais. Biomedicinos mokslo plėtra tokia didelė, susijusi su pasaulyje vykstančiais informacinės revoliu-

siūlymo įvertinti naujų šalių narių mokslo potencialą ir įkurti jose 30 išskirtinių (*excellence*) mokslo centrų. Lietuvoje buvo pasiūlyta steigti vieną toki centrą ir šį statusą gavo Vilniaus universiteto lazerių ir

UAB „Sicor Biotech“ generalinis direktorius prof. Vladas Algirdas Bumelis (viduryje) sveikina Onkologijos instituto darbuotojus

Viena žymiausių onkologijos mokslo atstovių – prof. Laima Gričiūtė

Vilniaus universiteto rektorius akad. Benediktas Juodka garbės raštą įteikia VU Onkologijos instituto mokslinei sekretorei dr. Saulei Uleckienei

Jubiliejaus iškilmes vainikavo koncertas, kuriame dainavo Gintarė Skerytė

tikras mokslas gali būti kuriamas tik didelėse ir turtingose valstybėse. Moksle lemia ne šalies dydis ir ne vien galimybės, bet pirmiausia naujos idėjos, koncepcijų, teorijų, ir požiūrių įvairovė, glaudus bendradarbiavimas su kitų šalių mokslininkais. Todėl, pasak K. P. Valucko, jokios vienos šalies mokslininkai, kad ir gausiai finansuojami, negalės išspręsti vėžio problemos. Štai kodėl ir mažų šalių indėlis į žmonijai svarbios problemos sprendimą gali būti labai reikšmingas.

Tad ir šiandien Onkologijos institutas remiasi tradicija ir pirmtakų atliktais darbais, kartu tai visai naujo tipo mokslinė ir gydymo įstaiga, savo

cijos pokyčiais, visa tai atneša naujas galimybes ir onkologijos mokslui.

Plinta nauja patologija?

Kai kurias prof. K. P. Valucko mintis svariai pratęsė Vilniaus universiteto rektorius akad. Benediktas Juodka, pasveikinęs jubiliejų mininčio Onkologijos instituto darbuotojus kone 30 tūkst. universiteto bendruomenės narių vardu. Rektorius priminė nesenus laikus, kai Europos Sąjungoje buvo diskutuojama dėl 10 naujų narių, tarp jų ir Lietuvos, priėmimo į ES. Būta pa-

biochemikų bei onkologų jungtinės pajėgos, kurios prieš 20 metų pradėjo naujas vėžio atsiradimo priežastis ir gydymo būdų paieškas. Šios pastangos neliko nepastebėtos ir tarptautiniu mastu.

Šią problemą spręsti galima tik taikant labai sudėtingus fundamentinius molekulinės biologijos, molekulinės genetinės metodus ir kitų mokslų sutelktas pastangas. Rektorius teigė, kad ne astrologai, ne aiškiaregiai ir kitokio pseudomokslo atstovai, pasikliaujantys Mėnuliu ir planetomis, gali žmoniją išvaduoti nuo „amžiaus negandos“, bet įvairių sričių mokslo pastangos.

Rektorius linkėjimai

Žinoma, toks šmaikštus oratorius kaip rektorius B. Juodka, nepraleido pro ausis minėjime dalyvavusios vienos Seimo narės pastabos, gal teisingiau – replikos: esą, tiek daug Onkologijos institute labai gerų mokslininkų, žymių gydytojų, jie parašo puikių straipsnių, o profesorius institute galima suskaičiuoti ant abiejų rankų pirštų. Visai kas kita Kaune: ten mažiau parašoma straipsnių ir mažiau apsinama disertacijų, užtat kiek profesorių! Tai štai B. Juodka atsakymas: Vilniaus universitetas – ne profesorių inkubatorius. Gal kur ir sugebama dėti aukso kiaušius, bet norint tapti Vilniaus universiteto profesoriumi, reikia tą vardą užsitarnauti. Paaiškinimas susilaukė auditorijos plojimų.

Beje, rektorius rado gerą progą kreiptis į salėje esančius Seimo narius. Jis priminė, kad tai jų, seimūnų, priimti įstatymai reglamentuoja profesoriaus pareigų ir vardo suteikimą. Aukštojo mokslo įstatyme rašoma, kad norint užimti profesoriaus pareigas, o tuo labiau gauti profesoriaus vardą, reikia pereiti habilitacijos procedūrą. Tačiau kaip tą padaryti, jeigu gegužės mėn. sukanka metai, kai šalyje sustabdyta habilitacijos procedūra. Kaip teikti profesorių vardus? Šiuo retoriniu klausimu rektorius baigė prakalbą, prieš tai spėjęs palinkėti visiems susirinkusiems dviejų dalykų. Pirmas, kad kiekvieną Lietuvos pilietį aplenktų biologinis vėžys. Antras linkėjimas: ne mažiau pavojinga plintanti nauja patologija – neapgalvotų reformų „liga“. Užtenka prisiminti Onkologijos institutą krėtusias perturbacijas: per 75 metus jis keturis kartus keitė savo statusą, kol 2002 m. tapo Vilniaus universiteto institutu, o tai, pasak rektorius, apsaugos institutą nuo šalyje plintančių reformų patologijos.

Vietoj epilogo

Vis dėlto būtų neteisinga tokia gaida užbaigti pasakojimą iš jubiliejinio renginio. Kol šalyje dėl aukštojo mokslo reformos vyksta ne tiek diskusijos, kiek šlubo ir kurčio ginčas, gal išties praverstų įvertinti įvairias perturbacijas patyrusių, reformuotų ir perreformuotų institucijų laimėjimus ir praradimus po kiekvienos iš tų pertvarkų. Gal išvados, jei pavyktų paversti tikslia skaičių kalba, būtų vaisingesnės už įvairių reformų projektų ir programų kūrėjų pastangas į pasaulį paleisti vis naujus ir ne visada išnešiotus kūdikius? Tiek reformų šalininkai, tiek skeptikai ir net akivaizdūs priešininkai kiekvienas savaip teisingus, nes visų jų mintyse galima rasti argumentus, kurie atrodo neatremiami. Akivaizdu, kad jaunimas reformų norės, nes tai jų galimybė – greičiau „prasisukti“. Visus vardus, laipsnius turintiems ir geras pareigas einantiems mokslininkams ką dar gali atnešti reformos, išskyrus riziką kai ką iš turimo prarasti. Tačiau ir šių žmonių nuomonė svarbi, gal net labai reikšminga, nes tai giliai gyvenimo patirtį sukaukę, šilto ir šalto matę, įvairias pertvarkas ir reformas išgyvenę asmenys. Kai kurios reformos mokslui išties buvo kenksmingos ir net pražūtingos. Tik ar ko nors mus pamoko mokslo istorija?

Tuo ir baigsime šį pasakojimą iš Vilniaus universiteto Onkologijos instituto 75-mečio minėjimo.

Atkelta iš 1 p.

Su pirmaisiais pavasario žiedais, žibutėmis ir šalpusniais sietinas šių metų Vincės Jonuškaitės-Zaunienės jaunųjų vokalistų konkursas, kuris kasmet rengiamas Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Šiomet su- rengtas jau aštuntą kartą.

Apie kiekvieną konkursą papras- tai galima spręsti ne tik iš atlikėjų, bet ir iš vertinimo komisijos. Šiųmetės komisijos pirmininkė – Lietuvos nacionalinio operos ir baletto teatro so- listė ir visuomenės veikėja Birutė Viz- girdienė, komisijos nariai – Lietuvos muzikos ir teatro akademijos meno ir mokslo prorektorius prof. dr. Juozas Antanavičius, Akademijos Koncert- meisterio katedros vedėja prof. Ra- mutė Vaitkevičiūtė, Lietuvos nacio- nalinio operos ir baletto teatro meno vadovas dirigentas, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Operos katedros dirigentas Martynas Staškus, Operos solistė Vitalija Šiškaitė, Operos solis- tas bei Lietuvos nacionalinio operos ir baletto teatro vokalo pedagogas Arūnas Malikėnas.

Žiuri komisijos pirmininkė B. Viz- girdienė paaiškino, kad konkurse da- lyvavusios jaunosios dainininkės buvo vertinamos pagal balso valdymo tech- niką, muzikalumą, vokalą ir artistisku- mą. Vis dėlto net ir labiausiai patyru- siam žiuri nariui būtų sunku teisingai „surikiuoti“ konkurso dalyves pagal pajėgumą, nes vieną dainą ar ariją at- likusi be priekaištų, kitoje, žiūrėk, nu- sileidžia varžovei. Lemia visų šešių žiu- ri narių balų suma.

Muzikos ir teatro akademijos meno ir mokslo prorektorius prof. Juozas Antanavičius vokalistus vadina išskirtine „pateptąja“ meni- ninkų paderme, nešančia ypač sunkų savo kūrybinio gyvenimo „kryžių“. Jie turi tobulai įvaldyti pačios gamtos duotą instrumentą – savo vokales galimybes, o paskui šiuo instrumen- tu išmokti taip naudotis, kad atlieka- mam muzikiniam kūrinui būtų su- teikta ypatinga meninė išraiška, kuri emociškai veiktų klausytojus. Tai štai tą gamtos ar nuo Dievo duotą instru- mentą vokalistams dar reikia „pasiga-

Jaunųjų vokalistų konkursas

Prof. Regina Maciūtė parengė šių metų konkurso pirmosios ir antrosios premijų laureates

Žoržo Bizė operos „Karmen“ Segidiliją atlieka pirmosios premijos laureatė Ieva Prudnikovaitė (koncertmeisterė Nijolė Ralytė)

Skelbiant konkurso nugalėtojas, plojimais žinią pasitinka Ieva Prudnikovaitė, koncertmeisterė Dovilė Bagdonaitė ir Lauryna Bendžiūnaitė

minti“, išstobulinti. Muzikantas gali naudoti *Steinbecko* fortepijoną, jei kuriam smuikininkui labai pasiseks, gal į rankas gaus paimti Andrėjo Gvarnerio ar Antonijaus Stradivari- jus pagamintą smuiką, tačiau daini- ninkas tuo ir skiriasi nuo muzikantų, kad niekas jam to instrumento nei pa- dovanos, nei paskolins. Pačiam teks kurti ir tobulinti savo balsą, ir tas procesas nenutrūkstamai tęsis visą gyve- nimą. Balsas labai ilgą laiką pasiduoda tobulinimui, ir, ko gero, nė vienas kitas muzikas nėra taip glaudžiai su- sijęs su savo kūno fizine sveikata, fi- zilogija kaip kad dainininkai ir dai- nininkės. Todėl jų kūrybinis gyveni-

mas, toliau tęsė mintį J. Antanavi- čius, yra toks sunkus, bet kartu ir ypač įdomus, o kai kuriems išskirtiniams talentams – nepaprastai šlovingas. Vargu ar kuris muzikas gali prilygti populiarumu ir meile plačioje visu- menėje, kokią patiria dainininkai. Juk žmogaus balsas yra natūralus in- strumentas, kuris bene labiausiai jau- dina klausytojus.

Tad netenka stebėtis, kad Muzi- kos ir teatro akademijoje vokalistams skiriamas ypatingas dėmesys. Bent jau toks išpūdis susidaro pagal vyk- tančius konkursus. Šiomet jau įvyko *Yamaha* konkursas, skirtas visiems balsams. Šį konkursą laimėjo Ieva

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Prudnikovaitė; beje, ji laureatės var- dą pelnė taip pat ir V. Jonuškaitės- Zaunienės vokalistų konkurse. Vyrų vokalistų Stasio Baro premijai ir sti- pendijai laimėti konkursas vyks gegu- žės mėnesį. Abiejų šių konkursų ini- ciatoriai ir rengėjai yra Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondas.

Visi trys vokalistų konkursai ke- lia motyvaciją Lietuvoje įsteigti ir tarptautinį dainininkų konkursą, gal

net Kipro Petrausko vardo. Tokią mintį išsakė prorektorius J. Antana- vičius, o mums liktų palinkėti gerą idėją sėkmingai įgyvendinti.

Dabar apie tai, kaip V. Jonuškaitės-Zaunienės konkurse sekėsi šių metų konkurso laimėtojomis. Jos savo meistriskumą ir sugebėjimus bal- landžio 13 d. galėjo pademonstruoti koncerto metu, kuris vyko po to, kai buvo paskelbtos nugalėtojos ir apdovanotos Akademinio skautų są- jūdžio Vydūno fondo premijomis, kurias įteikė Fonfo atstovas Lietuvo- je Edmundas Kulikauskas.

Konkurso diplomu už liaudies dai- nos atlikimą tapo Germa Gasiūnaitė, Kauno fakulteto doc. I. Bukauskaitės dainavimo klasės studentė. Koncerte ji atliko lietuvių liaudies dainą *Teka upeliai*. Trečiąją premiją laimėjo Jur- gita Lopetaitė (doc. A. Stasiūnaitės dainavimo klasė). Solistė dainavo Juozo Gruodžio dainą *Alyvos* (žod- žiai Salomėjos Nėries) ir Johano Štrauso operetės *Šikšnosparnis* Ade- lės kupletus (koncertmeisterė Nijo- lė Baranauskaitė).

Antrosios premijos laureate ta- po Lauryna Bendžiūnaitė (sopra- nas), prof. Reginos Maciūtės daina- vimo klasė, koncertmeisterė D. Ba- gdonaitė. Solistė koncerte dainavo Juozo Gruodžio *Rugiagėlę* (žodžiai Kazio Binkio) ir Lindos rečitatyvą ir kavatiną iš Gaetano Donicečio ope- ros. Linda di Chamounix (koncert- meisterė Dovilė Bagdonaitė).

Ovacijomis koncerto klausytojai pasitiko ir palydėjo šių metų V. Jonuš- kaitei-Zaunienei konkurso pirmosios premijos laureatę Ievą Prudnikovaitę (mecosopranas), prof. R. Maciūtės dainavimo klasė. Laureatė atliko Fe- likso Bajoro ir Vytauto Bložės dainą *Kur tėvulio klėtėlė* ir Žoržo Bizė ope- ros *Karmen* Segidilija (koncertmeis- tere Nijolė Ralytė).

Konkurso nugalėtojos: pirmosios premijos laureatė Ieva Prudnikovaitė, koncertmeisterė Dovilė Bagdonaitė, antrosios premijos laureatė Lauryna Bendžiūnaitė, trečiosios vietos laimėtoja Jurgita Lopetaitė ir diplomu už liaudies dainos atlikimą apdovanota Germa Gasiūnaitė

Prisiminimai apie mokslo ateitį

Jonas RUBIKAS

Mūsų Nepriklausomybei – jau septyniolika metų. Atkūrus reikėjo keisti daug ką, gal net visas gyvenimo ir valstybinio valdymo sritis. Juk ištrūkė iš rusų meškos glėbio stačia galva puolėme į Vakarų demokratinę civilizaciją ir kultūrą. O tai reiškė asmenybės pirmumą ir laisvę. Tiesiog pildėsi internacionalo žodžiai – pasaulį seną išardysim.

Prie rusų buvo žinomas juokas: „Kas yra pastoviausia mūsų gyvenime? Laikini trūkumai“. Iš tikrųjų tai ne juokas, o buvusio gyvenimo esmė: Visa tai prisiminiau norėdamas aptarti mus nuolat lydintį bruožą – keitimąsi, kaitą, arba dabar tapusiu lietuvišku kasdieniniu žodžiu – *reforma*. Mėginau pats sau pasiaiškinti, kokia to žodžio pirminė prasmė. Tai reikėtų, kad norime keisti *formą*, išrūndino (suvalkietiška – apvalaus) padaryti keturkampį, iš jo – trikampį, ir vėl – rūndiną arba bet kokį galbą. Keičiame *formą*, bet ne turinį. Reformos prasidėjo nuo Trispalvės iškelimo uždengiant sovietinės Lietuvos herbą tuometinės Aukščiausios Tarybos posėdžio metu ir tęsiasi iki dabar įvairiose srityse. Jonas Avyžius pasakytų – *Reformų darymo metas*. Nuolat daromos reformos reiškia, kad nieko nepadaroje iki galo – *gerai*. Ekonomistas iš Laisvosios rinkos instituto pareiškė – tai gerai, vystomės dinamiškai, nesustingstame vietoje. Taip, bet darydami reformas neturime laiko *daryti, ką turime daryti – dirbti*. O reformuojame ir ekonomiką, ir švietimą, ir sveikatos apsaugą, žemės ūkį ir aukštąjį mokslą, ir...

Buvęs gyvenimas

Norėčiau kalbėti apie *mokslo reformą*, jos pradžia, pirmuosius metus. Tai būtų prisiminimai daugiau apie svajones, norus, laisvės įkvėptą euforiją, gal tik mano vieno (greičiausiai), nes greta manęs stoti priešienos neatsirado norinčių.

Kalbėsiu apie biologiją. Sovietų laikais kariniai užsakymai „maitino“ nemažai fizikos, gal ir matematikos, chemijos ar kitų laboratorijų Vilniaus universitete ir institutuose. Lietuvos biologija nedomino karinės pramonės, nes turėjo daugybę savų „pašto dėžučių“. Lietuvoje buvo bene vienintelis (?) Taikomosios enzimologijos institutas (dabartinis Biotechnologijos institutas su keletu „atsipumpuravusių“ padalinii). Jis ne tik gamino visai Sovietų Sąjungos biologijai svarbius fermentus, bet ir pasižymėjo aukšta mokslinio darbo kultūra bei sprendžiamų problemų svarba. Lygiavosi su geriausias Rusijos institutais, savo darbais garsėjo ir pasaulio moksle. Svarbi detalė – jis buvo Maskvos gausiai „maitinamas“ valiuta ir naujausia aparatūra. Tokį sėkmingą darbą organizavo padalinio vadovas – Arvydas Janulaitis (dabar jis habilituotas daktaras, profesorius). Daug jaunų mokslininkų mokėsi, dirbo, tobulinosi geriausiose Rusijos laboratorijose, aprūpintose nauja aparatūra, reagentais. Ten atliekami darbai vijosi Vakarų mokslą, nes tik po Stalino mirties, maždaug po 1955 m. mokslui SSSR prasivėrė „geležinė uždanga“ į Vakarus. Lietuvos mokslininkai palaikė glaudžius ryšius su Rusija, spausdino savo darbus sąjunginiuose žurnaluose,

nes į užsienį sunkiai prasiskverbė ir tai tik pirmiausia paskelbę Rusijoje. Ryšys buvo gana paprastas: į Maskvą ar kitur važiuodavome su rankine, pridėta saldinių, skilandžių, dešros, *Palangos* ar *Dainavos*, o grįždavome su reagentais, kitomis darbo priemonėmis. Taip kėlėme savo darbo lygį. Buvo nemažai tokių, kurie tenkinosi vietinėmis sąlygomis ir darbus spausdino Mokslų akademijos *Darbuose*.

Mokslų akademijai Lietuvoje priklausė daugelis institutų, tad propagandai tiko 10 tūkst. gyventojų tenkantis nemažas mokslininkų skaičius. (Prisimenu tada madingą politiškai svarbų tarybinių žmonių gyvenimo gerovės matą – išlydyto plieno kilogramų kiekį vienam gyventojui.) Moksle buvo savotiška ramybė. Tą ramybę užtikrino partinis vadovavimas, kontrolė ir klestinti mokslo biurokratija.

Be abejo, ten, kur valiutinius pinigų davė Maskva, kur buvo vykdomi kariniai užsakymai, buvo dirbama atsakingai. Tenka paminėti dar vieną išimtį toje mokslo ramybės kūdroje – tai fizikai ir matematikai. Jų darbai ir tais laikais buvo verčiami į anglų kalbą, leidžiami leidyklų dėl jų kokybės ir strateginės reikšmės.

Kovo 12-osios rytas. Mokslo organizavimas

Tuos laikus prisiminiau vartydamas pageltusius 1994-ųjų ir kitų to meto *Mokslo Lietuvos* lapus. Grįžta pirmieji Nepriklausomybės metai, tarsi gaivi pavasarinė banga nušlavusi įsisenėjusį sovietinį purvą. Pabudome Kovo 12-sios rytą ir jau buvome *kiti*, nors dar nesuvokėme, kad nutrūko ta bambagyslė, jungusi mus su Rusija. Dar iš inercijos gaudavome algas rubliais, bet juos pakeitus paaikšėjo realybė: pinigų niekas neduos, jų truks algoms, o ypač darbui. Reikia užsidirbti patiems, bet kur ir kaip?

Poreikį keistis be kitų sričių pajuto ir mokslas, tikriau mokslo organizavimas. Susikūrė Lietuvos mokslininkų sąjunga, įsteigta Lietuvos mokslo taryba. To lyg ir turėjo pakakti mokslui valdyti Lietuvoje, juolab, kad iš visagalės Mokslų akademijos rankų dar prieš sovietų išslydo daugelis institutų. Akademija lyg ir *valdė* mokslą, bet be *darančiųjų* ji. Tad gal tik man vienam tuomet pagal Lenino šūkį – *atiduoti visą valdžią taryboms*, kilo utopinė idėja: visi mokslininkai priklausytų Lietuvos mokslininkų sąjungai, šios nariai rinkti Lietuvos mokslo tarybą ir jos pirmininką, kuris būtų *pastovus* Vyriausybės narys nepriklausomai nuo vyriausybės kaitos; jis atstovautų ir gintų mokslo reikalus. Konstitucijoje būtų numatytas lėšų kiekis, tam tikras bendrojo produkto procentas, skirtas mokslui. Tokia organizacija per išrinktą tarybą ir ministro teisėmis esanti vyriausybėje pirmininką turėtų duoti į mokslininkų rankas mokslo valdymą. Lėšų kiekis priklausytų nuo Lietuvos ekonomikos būklės, bet galėtų būti ir didesnis arba skiriamas konkrečiam reikalui. Tuo būdu mokslas būtų nepriklausomas nuo politikų kaitos Seime ir vyriausybėje. Turėtų būti panaikintas Lietuvos mokslų akademijos valstybinis finansavimas iš mokslui skirtų lėšų, paliekant ją tik kaip garbės organizaciją, pragyvenančią iš savo na-

rių mokesčių. Atrodė, kad tai būtina, nes LMA skiriamos biudžeto lėšos prilygo biologinio instituto biudžetui. Aukštosios mokykloms būtų suteikta autonomija ir jos atsiskirtų nuo Švietimo ir mokslo ministerijos priklausomybės, kurioje būtų panaikintas Mokslo departamentas. Įvairios biurokratinės įstaigos būtų įkurtos prie Lietuvos mokslo tarybos. Taip pertvarkius Lietuvos mokslininkų sąjungą ir Lietuvos mokslo tarybą būtų gyvybingos, veiklios ir reikšmingos.

Mokslas ir mokymas

Svarbūs universitetų ir institutų santykiai. Mokslas turėtų būti sujungtas su mokymu. Mokslininkai mokytų, dėstytojai dirbtų mokslo darbą (vargu ar toks skirstymas būtų reikalingas), studentai darbuotųsi institutuose ir mokytojai naudotųsi naujausia aparatūra bei metodikomis. Pinigai, kurių trūkumo vargu ar išvengtume, būtų leidžiami kartu abiem tikslams. Sąlyga – universitetai turėtų būti sujungti su institutais. Sujungimas turėtų vykti pakeitus buvusius vadovus ir sukūrus naują mokslo-mokymo darinį – naują universitetą. Tai būtina, kad susijungimas vyktų lygiomis teisėmis. (Dabar Ekologijos institutas yra prijungtas prie Vilniaus universiteto; instituto taryboje yra universiteto atstovas, o universiteto senate instituto atstovo nėra). Tokio universiteto fakultetų ir laboratorijų vadovai turėtų keistis kas dveji metai, nes jų tikroji darbo vieta būtų *darbo grupė*. Ji būtų *mokslinio darbo pagrindinis vienetas*. Ar jos vadovas būtų renkamas, ar suburtų darbo grupę pats, priklausytų nuo sprendžiamos problemos. Aišku toks naujas universiteto ir institutų darinys turėtų būti gerai patikrintas modeliuojant.

Laisvė pakurstė naudoti reformą tenkinant dažnai nepagrįstas ambicijas: Lietuvoje pradėjo dygti universitetai. Neturint tinkamos laboratorijų įrangos, darbo sąlygų, dėstytojų įsteigti Šiaulių ir Klaipėdos universitetai vietoj buvusių institutų ar tik fakultetų. Lektoriai, kviečiami iš Vilniaus, Kauno, paskaito paskaitą ir išvyksta, o vidurinės grandies darbui, laboratorijų praktiniams darbams jų nėra. Sakoma: gerai, kad yra keli universitetai, galintys konkuruoti tarpusavyje. Bet nepagalvota, kad negalima žaisti studentų likimais. Jie, privilioti universitetų vardą ar patogių gyvenimo sąlygų, gauna vos vidutinio lygio išsilavinimą. Nebuvo kontroliuojančios įstaigos, kuri pasakytų *ne*. Tai vis politikų ir protekcijos padarinys. Tektų paminėti universitetu tapusį Pedagoginį institutą. Jau nuo sovietinių laikų ši įstaiga rengia labai svarbius dabarčiai ir ateičiai specialistus – mokytojus, ir garsėja žemu suteikiamų žinių lygiu. Neatsirado drąšos pareikalauti aukštesnės mokymo kokybės, juk mokytojo žinių lygis turėtų būti labai aukštas. Jei mokytojų žinios silpnos, negalima laukti gero mokinių parengimo. Buvo teigiama – mokytojams gilių žinių nereikia.

Dar vienas universitetas – Vytauto Didžiojo – utopinėje programoje įsivaizduotas kitaip. Buvusi vienintelė Lietuvos aukštoji mokykla Naujoje Lietuvoje turėjo tapti mūsų valstybės pažiba, galingu, dideliu savo vardu vertu universitetu. Visos

Kauno aukštosios mokyklos turėjo būti Vytauto Didžiojo universiteto padaliniais – savarankiškais fakultetais ar institutais, bet turėjo turėti vieną pagrindinį Vytauto Didžiojo universiteto vardą. Pavyzdys – Kalifornijos universitetas, turintis universitetų daugelyje Kalifornijos miestų. Tų miestų universitetų garbė ir garsumas nenukenčia, kad jie priklauso Kalifornijos universitetui. Toks turėtų būti ir Lietuvos Vytauto Didžiojo universitetas. Taip, rodos, buvo prieš okupaciją. Bet čia viršų paėmė, kaip dabar sakoma, žmogiškasis veiksnys. Kiekvieno instituto vadovai, kaip tie gaidžiai, norėjo tupti savo krūvos viršuje. Įsteigtas naujas VDU – taip pat neturint sąlygų, dėstytojų, laboratorijų ir lėšų, kurių kaip ir visiems labai trūko. Bendras vardas būtų garsinęs Lietuvą savo įvairiais darbais. Gaila, kad steigėjus ir kitų institutų (tada) vadovus valdė savimylės jausmai, kiekvienas nenorėjo aukoti savo šiltos kėdės. Naujajį VDU iš tikrųjų įsteigė JAV lietuviai.

Argi tau gaila

Laisve, pasirodo, galima ne tik naudotis, bet ir pasinaudoti. Turiu mintyje mokslo laipsnius ir vardus. Sovietų Maskvos VAK'as jau neveikė Lietuvoje. Tad institutai gavo teisę sudarius specialią tarybą priimti gintis daktaro (buvusio kandidato) ir kiek vėliau habilituoto daktaro disertacijas. Reikalavimai buvo gana kuklūs: gynnimui pakako išspausdintos kokios nors veiklos rekomendacijos, straipsnių nerecenzuojamame žurnale ar įstaigos leidinyje. Iš tikrųjų svarbiausias teigiamo įvertinimo pagrindas buvo: „Argi tau gaila...“ Daugybė protingų ir apsučių darbuotojų pasinaudojo ta proga ir dygte dygo nauji daktarai, habilituoti daktarai, vėliau – profesoriai. Tai argi gaila, kad Petras ar Ona turės laipsnį?

Ginamų disertacijų, kaip ir lietuvių kalba spausdinamų straipsnių Lietuvos spaudoje, mokslinis lygmuo rodė, kad nuvertėjo darbai ir gaunami mokslo laipsniai. Tapo panašu į Gariūnų daiktų vertę, tiesa, ten nors buvo galima uždirbti. Vardai ir laipsniai ypač gausiai derėjo biologijos, žemės ūkio, veterinarijos, medicinos srityse. Gana nauja sritis – edukologija, ypač klestinti Pedagoginiame institute, tapo tarsi uždara sistema, maitinanti save laipsniais ir vardais. Jau vėliau įsteigtos studijų kontrolės ir ekspertų komisijos bei reikalavimai disertacijoms.

Tačiau būtina pabrėžti, kad tose mokslo įstaigose, kur sovietų laikais buvo aukštas mokslo lygis ir griežti darbo reikalavimai, net ir tuo laisvės laikotarpiu išliko pasaulinio mokslo lygmenyje. Tai jau minėtas Biotechnologijos, taip pat Biochemijos institutas, dar kelios geros laboratorijos Vilniaus ir Kauno universitetuose bei kitur. Ir aišku fizikai, matematikai ir kai kurios technikos mokslų laboratorijos. Šie mokslo židiniai ir tapo dabartinio aukšto mokslo lygio pagrindu.

Mokslas politikų rankose. Gal ir gerai?

Gal ir teisinga, kad buvo laikytasi tvirtu ir nesugriaunamo kaip gelžbe-

tonis biurokratinio modelio. Esantieji mokslo viršūnėse, matyt, suprato, kad demokratija, mokslas, atiduotas į pačių mokslininkų rankas, būtų sukėlęs anarchiją, netvarką, galbūt sukūręs dar galingesnę biurokratiją.

Todėl mokslas buvo atiduotas į politikų rankas. Juk taip gerai yra žinoma partijos vadovavimo praktika (juk ji neleido atsisakyti gausybės žymesnių mokslininkų), valdžios vyrų įprotis ir patirtis. Paminėsiu kelis tokio vadovavimo atvejus. Vienas iš jų įvyko gana seniai. Labai aukšto universiteto valdininko žmona užsigeidė tapti habilituota daktare. Pristatytą darbą (teigiama įvertintą tu paties universiteto taryboje) ekspertų komisija pakartotinai atmetė kaip netinkamą habilitacijai, tačiau ponias pagrasino teismu ir tuometinis Švietimo ir mokslo ministras patvirtino habilitacijos diplomą. Atrodė keista, kad mokslinio darbo vertę nustato teismas ir ministras. Kitas jau šių dienų atvejis – siūlomą aukštojo mokslo reformą ministrė pasakė įvertinsianti tik pasitarusi su partijų frakcijomis.

O tartis tikrai yra su kuo. Mokslą valdo ar kitaip įtakoja (vardiju ne pagal svarbą): Lietuvos mokslo taryba, Lietuvos mokslininkų sąjunga, Lietuvos mokslų akademija, Mokslo ir technologijų departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija, Seimo Švietimo ir mokslo komitetas, mokslo patarėjai prie Prezidento ir Premjero. Gal dar yra ir kitų, neskaičiuojant įvairių tarsi aptarnaujančių organizacijų, pavyzdžiui, rektorių, institutų direktorių konferencijos, ekspertų, studijų kontrolės komisijos, Europos Sąjungos pinigų skirstymo fondo ir kitų.

Šiandien

Užmirškime istoriją ir peršokime iš tų pageltusių *Mokslo Lietuvos* puslapių į šiandieną. Apie šios dienos mokslo padėtį neturiu teisės kalbėti, jau keletą metų esu laisvas žmogus, tačiau girdžiu ir skaitau apie tai, kas vyksta mokslo virtuvėse. Jau nestebina svarbiausiuose užsienio žurnaluose spausdinami lietuvių autorių darbai, atlikti Lietuvoje – Biotechnologijos, Biochemijos institutuose arba kitose laboratorijose. Štai 2006 m. Lietuvos mokslo premija paskirta Biochemijos instituto Genų inžinerijos laboratorijos vadovui hab. dr. Rimantui Nivinskui, jo bendradarbiams dr. Lidijai Truncaitei ir dr. Aurelijai Zajančauskaitei. Šiame institute dr. Audronės Kalvelytės ir dr. Virginijos Bukelskienės vadovaujamoje grupėje daug dirbama kamieninių ląstelių biologijos srityje, siekiant kartu su Vilniaus universiteto Santariškių klinikų specialistais panaudoti jas sunkiems ligoniams gydyti.

Tai rodytų, kad ne reformos yra svarbiausia moksle, bet darbas, talentas, žinios. Aišku, darbui reikalingas ir finansinis pagrindas. Ne tik užsienio grantai ar Europos Sąjungos pinigai (jie labai svarbūs), bet ir pati Lietuva turi aprūpinti ir maitinti savo mokslininkus bei mokslo jaunimą. Reformos – tik priemonė. Ji yra politikų rankose, ir jiems negalima klysti lemiant mokslo ir mokymo dabarties bei ateities būklę. Reikia baigti reformas ir leisti dirbti.

Skirta Papilei ir jos žmonėms (I)

Atkelta iš 1 p.

Galima tik stebėtis *Versmės* leidyklos užmoju išleisti visiems Lietuvos valsčiams skirtas monografijas – tokios didingos piramidės dar niekas Lietuvoje nėra pastatęs. Ko gero, sutelkti intelektualinį potencialą tokiam darbui lengviau negu užtikrinti tų knygų leidybai būtinų lėšų. Tai povandeninė ledkalnio dalis, be kurios nieko nebūtų. Jau yra 15 knygų, atskiriems valsčiams skirtų monografijų. Tai didžiulė intelektualinė investicija į ateitį, kurios šiandien gal nė neįvertinama tiek, kiek ji verta. Vertė neabejotinai augs, nes tose knygose – sustabdytas laikas, o jis bus labai iškalbingas po mūsų atėjusiems tyrinėtojams.

Monografijų serija *Lietuvos valsčiai* yra ne vien žinių šaltinis apie konkretų valsčių, bet ir to krašto bendruomenės telkimo branduolys. Kad tų knygų rengimo darbas telkia žmones bendram tikslui, galėjome įsitikinti ir renginyje *Lokalių bendruomenės tyrimai ir perspektyvos*.

Papilėniskiai į knygos *Papilė* (II, III dalys) pristatymą Vilniaus mokytojų namuose važiuavo 300 km. Tikriausiai nenusivylė, nes išgirdo daug gerų žodžių apie savo bendruomenę iš daugelio žmonių, kurie vienaip ar kitaip susiję su Papile. Ir ne vien kilmės vieta. Vienaip ar kitaip Papilės apylinkės tyrinėdami įvairių sričių mokslo žmonės juk taip pat savo kūrybines biografijas susieja su šia žeme, tampa to krašto dalimi tiek, kiek žmogus gali būti susijęs su konkrečia vieta.

Papilėniskiai atvyko norėdami ne tik pasidžiaugti 5 metų vykdyto projekto vaisiumi – išėjusia monografija, – bet ir siekdami padėkoti visiems bendro projekto dalyviams. Kokios gaivos į Papilės bendruomenę įliejo trijų dalių dvitomis leidinys, papasakojo Papilės seniūnas Antanas Vaičius. Ši patirtis turėtų būti

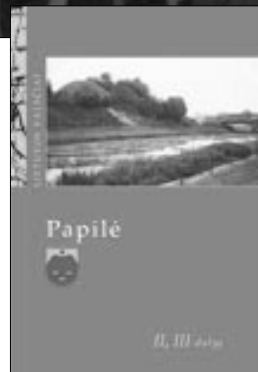

Gedimino Zemlicko nuotraukos

įdomi ir kitų valsčių bendruomenėms.

Artėjant Papilės sukakčiai

Remdamiesi Livonijos kronika, kurioje Papilė minima 1253 m., papilėniskiai gerokai prieš 2003-iusius pradėjo rengtis būsimam savo miestelio 750 metų jubiliejui. Tada ir kilo sumanymas jubiliejų papuošti kad ir kuklia knygele apie Papilę. Norėta ją parengti savomis jėgomis, nebent pasitelkiant dar Šiaulių universiteto mokslininkus.

„Lietuvos valsčių“ serijos knygos, skirtos šauniai Papilei

Mintis mintį veja: Akmenės rajono laikraščio *Vienybė* redaktorius Leopoldas Rozga papiliečius suvedė su *Versmės* leidyklos redaktore Vida Girininkiene; nuo to ir prasidėjo bendras projektas. Tiesa, papiliečiams iš pradžių tai buvo bauginantis malonumas, nes daugiau kaip tūkstančio puslapių monografijos parengimas ir leidyba turėjo jiems kainuoti apie 100 tūkst. litų. Būtent Papilės bendruomenei ir teko rūpintis, kaip surinkti tuos pinigus. Siekta, kad prisidėtų kuo daugiau bendruomenės narių. Kraštiečių padrašinimo sulaukta ir iš užsienio lietuvių. Buvo įkurtas seniūnijos rėmimo fondas, ir darbai prasidėjo.

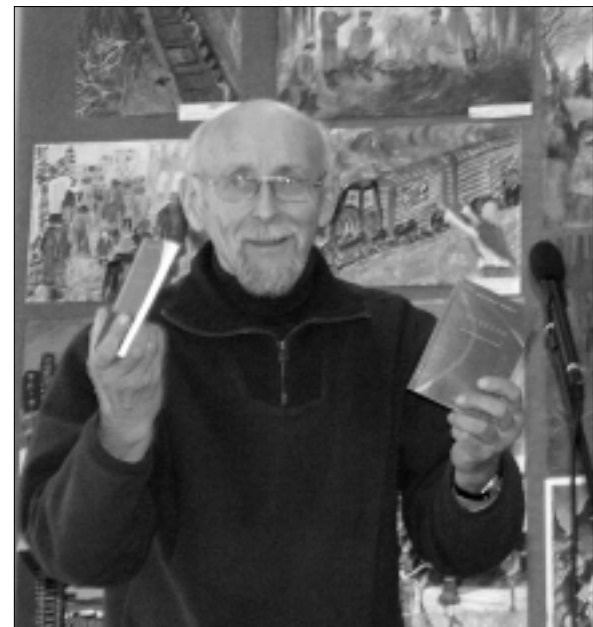
Šis penkerių metų laikotarpis, per kurį buvo rengiama monografija *Papilė*, pažymėta reikšmingais miesteliui įvykiais ir renginiais. 2001 m. lapkričio mėn. Papilės seniūnijos rėmimo fondas su *Versmės* leidykla pasirašė sutartį dėl bendro projekto – monografijos *Papilė*, skirtos Papilės 750 metų jubiliejui (2003 m.), parengimo bei išleidimo, ir tai buvo pirmas įvykis, atskaitos laiko pradžia.

Siekiant prie projekto pritraukti kuo daugiau žmonių, buvo parašyta tūkstantis laiškų, kuriuos moksleiviai išnešiojo papiliečiams ir valsčiaus žmonėms. Ir iš tikrųjų buvo jaučiamas žmonių pagyvėjimas, Papilės gyventojai pritarė tokiam knygos leidimui. Toliau ratas pradėjo vis labiau įsikyti. 2002 m. liepos 8–17 d. buvo surengta *Versmės* leidyklos organizuota kompleksinė mokslinė ekspedicija. Jai vadovavo iš Naujosios Akmenės kilusi *Versmės* leidyklos redaktorė Vida Girininkienė, būsimosios monografijos *Papilė* viena iš sudary-

tojų ir vyriausioji redaktorė. Ji subūrė įvairių šalies universitetų mokslininkus, kurių tyrinėjimų medžiaga ir turėjo tapti rengiamos knygos pagrindu.

Ekspedicija nusipelnė platesnio pristatymo. *Versmės* leidykla sugebėjo sutelkti įvairių sričių tyrinėtojus iš

Vilniaus, Kauno ir Šiaulių universitetų, o šiauliečiai savo pajėgas sustiprino taip pat *Aušros* muziejaus ir Povilo Višinskio viešosios bibliotekos darbuotojais. Dešimties dienų lauko tyrimų darbuose dalyvavo 42 asmenys, tarp jų buvo ir vietinių kraštotyriminkų mokytoja lituanistė Rita Masiulienė, geografas Steponas Adomavičius, klebonas Jonas Bučelis ir kiti. Siekta surinkti kuo daugiau medžiagos, kuri padėtų išsamiai apibūdinti Papilės valsčiaus lokalią bendriją, jos sąsajas su krašto istorija, kultūrinį savitumą.

Lietuvos keliautojų sąjungos prezidentas Algimantas Jucevičius per „Papilės“ II tomo pristatymą

Kaip tilpti į knygą

Įsibėgėta taip smagiai, kad iškilo kitas rūpestis: kur dėti visą surinktą medžiagą, surašytus atsiminimus, nes rengiama monografija, kaip ir visos knygos, nėra guminė. Atsisakyti kalbintų žmonių atsiminimų, nedėti Antano Daunio atsiminimų apie Zabikų kaimą, kraštotyriminko Igno Valančio Kinkių kaimo tyrimų? O gal išvis atsisakyti kaimų istorijų?

Visi, kam yra tekę spręsti panašias nepavydėtinas užduotis, supranta knygos rengėjų ir leidėjų: vietoj numatytų tūkstančio puslapių susidarė pusantro karto didesnis tomas. Laimei, Papilės bendruomenė suvokė surinktos medžiagos svarbą ir palaukė mintį rengiamą knygą skelti į dvi. Atlėgo. *Papilės* I dalyje buvo galima pasitenkinti skyriais *Gamta*, *Istorija* ir dalimi skyriaus *Išmūs žmonės*, taip pat pateikti ir numatyti II tomo skyriai.

„Papilės“ pirmos knygos pasitiktuvės

Didelio susidomėjimo sulaukė 2003 m. rugsėjo 6 d. Papilės kultūros namuose surengta konferencija *Papilės praeitis ir dabartis*, skirta 750 metų Papilės jubiliejui. Tiesa, Šiaulių universiteto Istorijos katedros vedėja doc. dr. Rita Regina Trimonienė, analizuodama Papilės XIII–XVI a. istoriją, suabejojo tariamu pirmuoju jos paminėjimu 1253 metais. Istorikės nuomone, Papilė (Popillen) pirmą kartą paminėta Hermano iš Vartbergės *Livonijos kronikoje* aprašytame 1339 m. žygyje į Žemaitiją. Na, bet šių tyrinėjimų rezultatų papilėniskiai teigia tuomet dar nežinoję, tad jau buvo spėję atšvęsti Papilės jubiliejų remdamiesi senesnėmis turėtomis žiniomis.

Įsimintini Papilės dabarčiai buvo 2004-ųjų rugsėjo 11–12 d., kai per didžiuosius Papilės parapijos Švč. Mergelės Marijos atlaides Papilės kultūros rūmuose buvo pristatyta monografijos *Papilė* I dalis. Pristatyme dalyvavo tuometinis švietimo ir mokslo ministras Algirdas Monkevičius, Akmenės rajono meras Anicetas Lupeika, rajono seniūnijų vadovai, *Versmės* leidyklos vadovas Petras Jonušas, knygos sudarytojai Vida Girininkienė, Leopoldas Rozga, Rita Regina Trimonienė, Povilas Krikščionas ir Juozas Pabrėža. Šventėje dalyvavo apie 500 papilėniskų, kurie džiaugėsi pirmąja tokios plačios apimties šiaurės Lietuvos miesteliui

skirtąja lokale monografija. Alvydas Ladyga knygos viršeliui panaudojo paminklo Simonui Daukantui atidengimo šventės Papilėje nuotrauką. Ši įspūdinga šventė vyko Vytauto Didžiojo metais, 1930-ųjų rugsėjo 17-ąją. Skulptorius Vincas Grybas paminkle įamžino darbštųjų žemaitį, kartu išgarsino ir Papilę, kur istorikas praleido paskutiniuosius savo gyvenimo metus.

Kaip įprasta serijoje *Lietuvos valsčiai*, monografiją sudaro skyriai *Gamta*, *Istorija* ir dalis skyriaus

Serijos „Lietuvos valsčiai“ Mokslo darbų komisijos pirmininkė etnologė prof. Irena Regina Merklienė

Julius NORKEVIČIUS

Vilniaus Gedimino technikos universiteto bendruomenė gerbia ir saugo sostinės techniškos aukštosios mokyklos įkūrėjo akademiko Aleksandro Čyro atminimą. Jo vardu pavadinta moderni, šiuolaikiška mokomąja technika aprūpinta Fundamentinių mokslų fakulteto srautinė auditorija. Jau bene penkmetis, kai pažangiausi į statybinės mechanikos ir apskritai mechanikos sritį besigilinantys studentai gauna A. Čyro stipendiją. Universiteto vadovų rūpesčiu išleista Juozo Stražnicko monografija *Akademikas Aleksandras Čyras. Gyvenimo spalvos*.

Statybinės mechanikos katedra surengė konferenciją, skirtą savo mokytojo idėjoms aptarti, kalbėta, kaip jos diegiamos kasdienos mokslinėje veikloje. Jos darbuotojai vienaip ar kitaip pamini ilgamečio vedėjo, daugelio daktarų vadovo gimtadienį. Tą dieną ir per Vėlines jie susirenka prie savojo Mokytojo kapo, uždega žvakutes, padeda gėlių ar vainiką, tylos minute dar kartą mintimis pabendrauja su gerbiamu vadovu.

Šiame kovo penkioliktąjį – ypatingas akademiko Aleksandro Čyro gimtadienis. Jam būtų sukakę 80. Siekta, kad jubiliejus ne tik būtų pažymėtas savajame universitete, bet ir sulauktų visuomenės dėmesio. Todėl akademiko brolis, Darbo ir gaisrinės saugos katedros prof. Petras Čyras gal prieš metus pasiūlė Merkinės kraštotyros muziejaus, bibliotekos, Vinco Krėvės gimnazijos vadovams pristatyti moksleiviams ir visuomenei Juozo Stražnicko knygą *Akademikas Aleksandras Čyras. Gyvenimo spalvos*. Siūlymas ne iš karto sulaukė entuziastingo pritarimo. Bet pamažu įsibėgėjo, sulaukė rajono mero Vido Mikalausko pritarimo, ir akademiko A. Čyro jubiliejaus paminėjimas gimtojoje Merkinėje tapo viso Varėnos krašto dviejų dienų svarbiu renginiu.

Saulėtą, bet dar vėsoką kovo 15-osios rytą rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje vyko nekasdienis sujudimas. Bibliotekos direktorius E. K. Krupovičius ir kiti darbuotojai laukė Vilniaus bei Kauno mokslininkų, kitų svečių. Jie buvo kviešti į mokslinę konferenciją *Asmenybės: vystymasis, formavimasis, ugdymas*.

„Džiaugiuosi, kad radote laiko atvykti į gimtinę“, – sakė rajono me-

ras V. Mikalauskas, sveikindamas renginio dalyvius. „Su naujaisiais dūkiais (taip vadiname Džūkijsje, mūsų krašte įsikūrusius menininkus) sistemingai susitinkame. Turime viltį, kad taip vyks ir su mokslininkais, kilusiais iš Varėnos krašto. Stengiamės, kad jų patirtis būtų perduota jaunimui, prisidėtų prie rajono ūkio plėtotės.“

Varėniškiai jau prieš renginį galėjo nemažai sužinoti apie kraštiečius mokslininkus. Bibliotekos darbuotojai parengė parodėlę, kurioje kiekvienam būsiamam konferencijoms pranešėjui buvo įteiktas specialus aplankas. Jame buvo mokslininko biografija, svarbiausių darbų sąrašas, iš spaudos surinkti pasakojimai apie jų veiklą, įvairūs dokumentai ir kita istorinė medžiaga.

Bene gausiausia ekspozicija – vienas iš pirmųjų Varėnos krašto akademikui Aleksandrui Čyrai. Konferencijos dalyvis su jo gyvenimo keliu supažindino Vilniaus Gedimino technikos universiteto pirmasis prorektorius prof. Edmundas Kazimieras Zavadskas ir žurnalistas, monografijos apie A. Čyrą *Akademikas Aleksandras Čyras. Gyvenimo spalvos* autorius Juozas Stražnickas.

A. Čyras – habilituotas technikos mokslų daktaras, akademikas, Lenkijos mokslų akademijos užsienio narys, optimaliosios statybinės mechanikos Lietuvoje pradininkas, techniškosios aukštosios mokyklos Vilniuje įkūrėjas ir ilgametis jos rektorius – gimė Merkinėje. Čia baigė gimnaziją, studijavo Kauno valstybinio universiteto Statybos fakultete, kur jo pastangos buvo apvainikuotos statybos inžinieriaus diplomu su pagyrimu. Gabus absolventas paliekamas aspirantūroje. 1954 m. apgynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją. Vėlesnė jo mokslinė, pedagoginė ir administracinė veikla buvo susieta su Kauno politechnikos (KPI) bei Vilniaus inžineriniu statybos institutu (VISI), Statybinės mechanikos katedra.

Už matematinių optimizacijos metodų panaudojimą statybinėje mechanikoje prof. A. Čyras apdovanotas garsiąja B. Galiorkino premija. Jis du kartus (1976 ir 1993 m.) Lietuvos valstybinės premijos laureatas, Veimaro aukštosios statybos ir architektūros mokyklos Garbės daktaras, įvairių užsienio šalių teorinės

Mokslininkui labai svarbus buvo tarptautinis pripažinimas, savosios aukštosios mokyklos kvalifikuotų dėstytojų, mokslininkų rengimas. Jis parašė aštuonias monografijas, iš jų trys išleistos užsienyje anglų kalba. Pirmoji monografija, parašyta daktaro (habilituoto daktaro) disertacijos pagrindu, yra naujos mokslo šakos – matematinio modeliavimo programavimo taikymo konstrukcijų optimizacijai – sėkmingo sprendimo pa-

ir taikomosios mechanikos draugijų ir šios srities žurnalų redkolegijų narys. A. Čyras apdovanotas LDK Gedimino ordinu, medaliu *Už nuopelnus Vilniaus Gedimino technikos universitetui*.

Nuo jaunystės A. Čyrą lydėjo meilė muzikai. Studijuodamas jis vadovavo KPI populiariam vyrų kvartetui, pats kūrė muziką dainoms, globojo VISI meno kolektyvus. Studentams bet kuria proga kar-

tuvos žemės ūkio universiteto docentas A. Ciūnys, Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos vyr. specialistas, nuolatinis Lietuvos atstovas Pasaulinėje meteorologijos organizacijoje P. Korkutis, Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato vyr. ekologė dr. O. Grigaitė, Džūkijs nacionalinio parko Gamtos paveldo skyriaus vedėjas dr. M. Lapelė ir kiti apie saugą bei sveikatą darbe, nanotechnologijų tendencijas elektronikoje, geriamą vandenį ir jo savybes, mikro ir nanotechnologijų perspektyvas, Varėnos ežerų būklę bei jų gerinimo galimybes, žemės ūkio ekonominių reformų rezultatus, rajono gamtos vertybes Europos Sąjungos kontekste kalbėję asmenys.

Kitą dieną Merkinės kraštotyros muziejaus direktorės A. Raugalaitės, V. Krėvės gimnazijos direktorės R. Sakalauskienės rūpesčiu surengta turininga popietė akademiko gimtinėje. Renginio dalyviai išsamiai supažindinti su gimnazijos veikla, miestelio kraštotyros muziejumi, Džūkijs nacionalinio parko Merkinės informacinio centro paveikslų ekspozicija. Jie aplankė kapines ir ant akademiko A. Čyro tėvų kapų uždegė žvakutes, padėjo gėlių.

Popietėje gimnazistams, miestelio visuomenei prisiminimais apie akademiką A. Čyrą dalijosi jo sesuo Onutė, brolis Petras, buvęs doktorantas, VGTU proktorius

doc. Liudas Rimkus, kiti artimiau bendravę ir geriau pažinę šį Varėnos krašto mokslininką. Gimnazijos direktorė Regina Sakalauskienė akademiko sūnui Vytautui įteikė liudijimą, kad Aleksandras Čyras po mirties išrinktas projekto *Drąsinkyje atveitį Merkinės V. Krėvės gimnazijos Garbės galerijos nariu*.

Rajono mero V. Mikalausko nuomone, jei akademiko gimtinės bendruomenė išreikštų pageidavimą, tai Aleksandro Čyro vardu būtų galima pavadinti Merkinės ir net Varėnos gatvę. Tam pritarė Merkinės seniūnas Gintautas Tebėra.

Varėna, Merkinė prisiminė akademiką

Akademiko brolis prof. Petras Čyras skaitė pranešimą apie gaisrus ir darbuotojų saugą statybų objektuose

vyzdys. Bendrieji optimizacijos uždavinių matematiniai modeliai susisteminti kitose A. Čyro knygose. Jo dėka šios srities Lietuvos mokslininkų darbai buvo pripažinti Tarybų Sąjungoje, Didžiojoje Britanijoje, Italijoje, JAV, Lenkijoje, Vokietijoje ir kitur.

Už matematinių optimizacijos metodų panaudojimą statybinėje mechanikoje prof. A. Čyras apdovanotas garsiąja B. Galiorkino premija. Jis du kartus (1976 ir 1993 m.) Lietuvos valstybinės premijos laureatas, Veimaro aukštosios statybos ir architektūros mokyklos Garbės daktaras, įvairių užsienio šalių teorinės

doc. Liudas Rimkus, kiti artimiau bendravę ir geriau pažinę šį Varėnos krašto mokslininką. Gimnazijos direktorė Regina Sakalauskienė akademiko sūnui Vytautui įteikė liudijimą, kad Aleksandras Čyras po mirties išrinktas projekto *Drąsinkyje atveitį Merkinės V. Krėvės gimnazijos Garbės galerijos nariu*.

Už matematinių optimizacijos metodų panaudojimą statybinėje mechanikoje prof. A. Čyras apdovanotas garsiąja B. Galiorkino premija. Jis du kartus (1976 ir 1993 m.) Lietuvos valstybinės premijos laureatas, Veimaro aukštosios statybos ir architektūros mokyklos Garbės daktaras, įvairių užsienio šalių teorinės

įžymūs žmonės. Papildę geologinę ir geomorfologinę aplinką nagrinėja prof. Algirdas Gaigalas. Kadangi XIX a. Ventos upės atodangose buvo aptikta Juros periodo nuogulų, nuosėdų ir uolienuų, tai sukėlė didelį Europos geologų susidomėjimą. Profesoriaus nelieka abejingas Papilės S. Daukanto vidurinėje mokykloje saugomiems akmeniniams kirvukams, nagrinėja jų petrografinę sudėtį.

Pastebėtina, kad šalia profesionalių mokslinių straipsnių monografijoje spausdinami ir kraštotyriniai rašiniai. Paminėjome A. Gaigalo

straipsnius, kurie išspausdinti skyriuje *Gamta*. Skyriuje *Istorija* yra šešių autorių moksliniai straipsniai, apibūtinantys monografijų serijos Mokslo darbų komisijos. Birutė Salatkienė nagrinėja Papilės archeologijos paminklų ir jų tyrinėjimus, Rita Regina Trimonienė – Papilės istoriją nuo XIII iki XVI amžiaus, Jonas Sireika – Papilės valsčiaus administracinę ir politinę raidą 1918–1940 metais, Ričardas Čepas – Papilės valsčiaus savivaldybę 1918–1940 metais, Irena Šutinienė – žydų gyvenimą ir holokaustą Papilės gyventojų atmintyje, o Jonas Milius – Papilės valsčiaus kaimų ūkio ir kraštovaizdžio kaitą XX amžiuje. Skyriuje *Įžymūs žmonės* išskirsime tris mokslinius straipsnius: Vytauto Merkio (*Simono Daukanto globėjas Kun. Ignatas Vaišvila*) ir Vinco Ruzo (*Simono Daukanto indėlis į lietuvišką numizmatiką ir Simonui Daukantui skirti medaliai*). Tai nereiškia, kad nepaminti straipsniai ar kraštotyrininkų rašytieji straipsniai yra mažiau reikšmingi.

Iš viso *Papilės I d.* išspausdinti 60 autorių 82 straipsniai, iš jų mokslinių – 11, todėl sudarytojams ir rengėjams buvo sunku išvengti kai

kurių pasikartojimų, temų neišbaigtumo tekstuose, pasiekti monografijoms siektino vientisumo. Kai kurie griežtesni vertintojai siūlo knygą vadinti straipsnių rinkiniu. Nereikėtų labai kategoriškai spręsti, ar tai yra trūkumas: antai 8 Simonui Daukantui skirti straipsniai – tai svarus įnašas į mūsų daukantianos tyrinėjimus.

Atskiro žodžio nusipelnė knygos iliustracinė medžiaga. Kaip nepasidžiaugti fotomenininko Jono Sinkevičiaus knygoje panaudotomis nuotraukomis. Prie jų rinkimo pas fotografo gimines Papilėje, Kuršenuose ir Vilniuje, šifravimo ir saugojimo daug prisidėjo S. Daukanto memorialinio muziejaus vedėja Danutė Jadvyga Veisiejienė.

Dabarties ir praeities sąskambiai

Kadangi tik dalis surinktos medžiagos tilpo į knygą, tad po metų Papilės seniūnija su *Versmės* leidykla sutarė pradėti darą tęsti ir rengti dar vieną *Papilės* skirtą tomą, kuriame būtų monografijos II ir III

daly. Darbą vainikavo 2006 m. gruodis, kai Papilėje buvo pristatytas monografijos *Papilė* (II, III d.) ant-rasis tomas.

Tomo II dalyje rasime tokius skyrius kaip *Etinė kultūra, Kalba, Tautosaka, Įžymūs žmonės* ir poskyrį *Atsiminimai*. III dalyje įdėti straipsniai apie buvusius rytinius Papilės valsčiaus pakraščius – Aukščių, Agailės ir kitus kaimus. Kas kruta – tam sekasi: vis naujų žinių pavyko gauti apie iš Papilės kilusius žmones. Dabar galime daugiau sužinoti apie dailininkus Algimą Švažą ir Paragių dvaro savininką Nikodemą Ivanauską, iš Kalniškių kaimo kilusį keliautoją, fotografą ir poetą Paulių Normantą ir kitas spalvingas asmenybes. N. Ivanausko paveikslai saugomi Šiaulių *Aušros* ir žemaičių *Alkos* muziejuose, o jų nuotraukomis dabar pasi-puošė pristatoma knyga. Yra ir daugiau kultūros dalykams, bažnytniam ir liaudies menui skirtų knygos puslapių, kuriuose papiliškiai ir visi savo šaliai neabejingi žmonės ras įdomių kultūrinių sąsajų, praeities ir dabarties sąskambių. Antai fotografas ir dailininkas Rimantas Di-

chavičius leido knygoje panaudoti savo žmonos Valerijos nufotografuotus dailininko A. Švažo kai kuriuos gyvenimo momentus.

Apetitas kyla valgant

Pasak seniūno A. Vaičiaus, projekto vykdytojai sugebėjo pasitelkti net 90 finansinių rėmėjų, o kur dar medžiagos, unikalių nuotraukų pateikėjai, straipsnių autoriai. A. Vaičius tvirtina, kad prie abiejų *Papilės* tomų rengimo ir leidybos prisidėjo daugiau kaip 400 asmenų. Štai kodėl papilėniškiams šie du monografijos *Papilė* tomai – tai jų per 5 metus išnešiotas ir todėl labai brangintinas kūdikis. Pamiršus visus sunkumus, kurie liko praėjus, šiandien pats rezultatas atrodo toks džiuginantis ir teikiantis naujų jėgų, kad seniūnas A. Vaičius ir kiti Papilės bendruomenės nariai jau kalba, jog pradėtąjį darbą reikėtų tęsti, nes *Papilė* verta dar ne vieno naujo leidinio.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Senajame parke, kur dar tvyro
buvusių savininkų grafų
Tiškevičių ir kraštovaizdžio
architekto Eduardo Andrė dvasia

VILNIJA:

LĒTAI GYJANTI KRAŠTO ISTORIJS ŽAIZDA (5)

Pradžia Nr. 5

Ar turime bijoti savo istorijos

Mokslo Lietuva. Ar reikia bijoti dažnai mums nepalankių praeities istorijos faktų? Juk privalome juos absorbuoti kaip tautos istorinę patirtį. Jeigu to neįstengsime padaryti, visada jausimės pažeidžiami, nesaugūs, perpučiami vis naujų dabarties vėjų.

Algimantas Masaitis. Aš taip pat manau, jog turime nesureikšminti vieno ar kito pavienio istorijos fakto.

Zigmas Zinkevičius. Bet tam pirmiausia šalies vadovai turėtų gerai žinoti tuos istorijos faktus, gerai orientuotis Lietuvos istorijos peripetijose. Nežinant nuolat duodasi vedžiojami už nosies.

Antanas Kulakauskas. Įterpsiu ir aš savo nuomonę. XVIII a. pabai-gą dar siejame su Lietuvos valstybingumu, kuris 1795 m. buvo prarastas, tačiau nereikėtų pamiršti, kad tas valstybingumas niekaip nebuvo siejamas su etniniu tautiškumu. Kokio buvo naujos po Pirmojo pasaulinio karo atkurtos Lietuvos valstybės esmė? Tai atsiribojimas nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės praeities. Ar 1795 m. Lietuvos valstybingumo panaikinimas (kai kas įžvelgs, kad valstybingumas gal nebuvo visiškai panaikintas) labai daug ką keitė etninio tautiškumo prasme? Nieko nepakeitė.

Kas vis dėlto buvo prarasta 1795 m., t. y. po Trečiojo Lietuvos – Lenkijos valstybės panaikinimo? Prisiminkime. 1791 m. gegužės 3 d. Ketverių metų seime skubotai buvo priimta, visiems dorai net nepaskaičius teksto, vadinamoji Gegužės 3-iosios Konstitucija. Lietuvos delegacija pasisakė prieš skubotą konstitucijos priėmimą, bet gavo karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio pažadą, kad bus papildymas. Ir Lietuva sulaukė to jai naudingo papildymo 1791 m. spalio 20 d., pagal kurį visas Lietuvos valsty-

Mokslo Lietuvos redakcijoje baigiame pašnekesį apie Vilnijos reikalus, regiono integravimo į Lietuvos valstybės gyvenimą sunkumus. Pokalbio dalyviai – didelę profesinės veiklos ir gyvenimiškąją patirtį sukaupę asmenys: Vilniaus miesto savivaldybės tarybos narys, labdaringo Aldonos ir Jono Čingų fondo pirmininkas Jonas Endriukaitis, Vilnijos draugijos pirmininkas humanitarinių mokslų daktaras Kazimieras Garšva, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Rytų Lietuvos programos poskyrio vedėjas Alfonsas Kairys, Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas, Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų katedros vedėjas doc. dr. Antanas Kulakauskas, Lietuvių švietimo draugijos Rytas pirmininkas Algimantas Masaitis, ūkininkas, kolekcininkas, kraštotyri-ninkas, bibliofilas, giminės tyrinėtojas iš Alytaus rajono Gintautas Šapoka ir Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys lituanistas prof. Zigmas ZINKEVIČIUS.

bingumas kaip buvo, taip ir liko. Liko atskirai Lenkijos karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visos valstybinės institucijos. Atsirado bendroje valstybėje viena naujovė – centrinė valdžia. Ir tai buvo Gegužės 3-iosios konstitucijos organiška dalis. Taigi niekas ir nieko nepanaikino, bet atsirado centrinės valdžios institucija, dėl kurios nebuvimo jungtinė valstybė ligi tol buvo nefunkcionaliai kelis šimtus metų.

Z. Zinkevičius. Tada švėskime ne gegužės 3-iają, bet spalio 20-ąją.

A. Kulakauskas. Tai jau simboli reikalas, ar švėsti kartu su Lenkija, ar mums svarbesnis spalio 20-osios Gegužės 3-iosios konstitucijos papildymas. Panašiai yra dėl Valdovų rūmų Vilniuje: svarbu, kokią prasmę jiems suteiksime. Juk tokie Valdovų rūmai, kokie atstatinėjami, jau niekada nėra buvę valdovų rūmais, nes tie valdovai XVII a. viduryje (o būtent to meto rūmus atstatome) gyveno Krokuvoje ir į Vilnių atvykdavo tik reziduoti. Todėl Vilniuje rūmai ir nebuvo atstatyti, kai jie buvo sugriauti XVII a. viduryje. Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei pusanthro šimto metų nereikėjo Valdovų rūmų, o caro valdžia nugriovė jų griuvėsius.

Tačiau šiandien mums rūpi kiti svarbūs dalykai. Istorijos nepakeisi, o ką ji mums reiškia – štai esmė. Santykis su istorija keičiasi, ir ji būtina panaudoti. Politika be konfliktų neįmanoma, tai reikia suprasti. Kiek esi protingesnis, tiek galėsi nepasiduoti.

Kazimieras Garšva. Grįžkime prie Gegužės 3-iosios konstitucijos. Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikas prof. Antanas Tyla taip pat siūlė minėti ne gegužės 3-iają, bet spalio 20-ąją, kaip Lietuvai reikšmingą, ir aš su tuo sutinku. Tuo labiau, kad 1939 m. spalio 28–29 d. – tai Vilniaus grįžimo Lietuvai dienos. Tik ne Lietuvos sutarties su Sovietų Sąjunga dieną (spalio 10-ąją) reikėtų minėti, nes pagal padarinius Lietuvai ji ne kažin kiek skiriasi nuo Molotovo-Ribentropo pakto sutarties pasirašymo dienos.

Ominių skverelį prie Vilniaus miesto savivaldybės Rišardo Maciejkianeco (Ryszard Maciejkienc) vadovaujama Lenkų liaudies partija pasiūlė vadinti Gegužės 3-iosios vardu ir, jeigu tikėsime laikraščiu *Nasz Czas*, tuometinis Vilniaus miesto meras Artūras Zuokas sutiko. Eišiškėse taip pat yra Gegužės aikštė, pavadinamas užrašytas ir lenkų kalba – *Plac Majowy*. Lenkijai tas labai patinka. Mano galva, lietuviams reikėtų gerai pamąstyti prieš priimant tokius pasiūlymus.

A. Kulakauskas. Savaime suprantama, kad Lenkijoje yra daugiau šalininkų negu reikėtų, kuriems rūpi išlaikyti, gal net plėsti lenkybę vadinamajame Vilniaus krašte. Mes šiuo požiūriu laikomės savo nuomonės ir oficialiai ar neoficialiai mintyje turime šio krašto atlietuvinimą. Savaime suprantama, pagal Europos Sąjungos tautinių mažumų konvencijas nei viena, nei kita politika nelaikytina korektiška. Tautiškumas ir

tautybė yra privatus reikalas, žmogus pats pasirenka, kokiai tautinei bendruomenei priklausyti. Valstybė negali prievartauti.

Alfonsas Kairys. Šiais klausimais diskutuojame nieko neprievartaudami.

Kaip iš dvikalbių virto vienakalbiai

A. Kulakauskas. Savaime suprantama, kad Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas privalo rūpintis valstybėje gyvuojančiomis tautinėmis bendruomenėmis ir piliečiais. Galima ginčytis, kokios turi būti toms bendruomenėms valstybės paramos proporcijos ir galimybės, bet bendruomenių ir piliečių teisėtus reikalavimus būtina palaikyti. Lietuva pagal politinę sanklodą yra vieniša, ne federacinė valstybė. Vadina-si, tautinės mažumos yra tik kultūros politikos subjektas.

M. L. Kaip politologo Jūsų paklausiu: kiek lenkų politinės partijos jaučiasi pavaldžios Lietuvos valstybei?

A. Kulakauskas. Lenkų politinių partijų laikysena kartais yra tarsi autonomiška Lietuvos valstybės institucijų atžvilgiu, kartais prasprūsta net federalizacijos idėjos. Tokie siekiai išeina už oficialios Lietuvos politikos ribų ir negali būti palaikomi. Europos Sąjunga ir jokia tarptautinė organizacija už tai Lietuvos nesmerks. O valstybės politikos lygmeniu taip pat būtinas korektiškumas. Visuomeninėms organizacijoms ga-

Gedimino Zaimliko nuotrauka

lima propaguoti ir krašto, šiuo atveju Vilnijos, atlietuvinimo idėjas, bet tada negalima drausti ir lenkų visuomeninėms organizacijoms vykdyti lenkinimo politikos. Jeigu visą šį viešąjį diskursą užima konfrontacija, visuomenė išsiskaido. Dauguma žmonių visais laikais paprastai vadovaujasi sveiku protu, elgiasi pragmatiškai ir racionaliai. Tie lenkų tautybės gyventojai, kurie orientuojasi į gyvenimą Lietuvoje, savo vaikus leidžia į lietuviškas mokyklas. Kai dirbau Vytauto Didžiojo universitete, to nejutau, bet dabar, kai dirbu Mykolo Romerio universitete, susiduriu nuolat: kas dešimto studento pavardė yra lenkiškai lietuviška. Puikiausiai kalba lietuviškai, ir nėra jokio skaidymosi pagal tautinį principą. Su tėvais mobiliu telefonu šneka lenkiškai, tarpusavyje – lietuviškai.

Gyvenu Pavilnyje, kur visi kaimynai – lenkai. Vaikai puikiausiai šneka lietuviškai, nors eina į Pavilnio pagrindinę lenkišką mokyklą. Lenkai su manimi kalba lietuviškai, kartais jiems atsakau lenkiškai – nekyla jokių problemų. Jeigu vaikai gerai mokosi, tai baigę pagrindinę lenkų mokyklą žada toliau mokytis lietuviškoje vidurinėje mokykloje, nes norėtų Lietuvoje studijuoti aukštojoje mokykloje. Normalus integracijos procesas į Lietuvos valstybės gyvenimą.

O su Marijampoliu esu šiek tiek susijęs per savo buvusią lietuvių kalbos mokytoją, kuri 1966 ar 1967 m. baigė Marijampolio vidurinę mokyklą. Tai Vanda Petrikaitė iš Gervėčių, kur jos pavardė buvo rašoma Petrik. Tokios Lietuvos patriotės kaip mano mokytoja Vanda Petrikaitė dar būtų reikėję paieškoti.

A. Masaitis. Tai viena iš 297 iš Gudijos atvykusių mokinių, kuri baigė Marijampolio mokyklą.

Z. Zinkevičius. Esu ukmergiškis. Kai lankiau pradinę mokyklą Smėliuose (dabar jos nebėra), per pertrauką visi mokiniai kalbėdavosi lenkiškai. Po Pirmojo pasaulinio karo ne tik Ukmergėje, bet dar labiau Kaune ir gal kiek mažiau Vilniuje, dauguma gyventojų kalbėjo lenkiškai. Kada Kaune buvo įsteigta pirmą lietuviška gimnazija, tai iš pusanthro šimto mokinių tik du truputį suprato lietuviškai. Kaunas buvo dvikalbis, panašiai kaip ir Ukmergė, Vilnius. Dabar Ukmergėje mokančių vietinę lenkų kalbą galima ant pirštų suskaičiuoti. Grįžo prie protėvių kalbos. Tas pats atsitiko Kaune, nors yra ir užkietėjusių lenkų. Kadangi Vilnius buvo okupuotas – čia buvo kitaip: iš dvikalbių pasidarė vienakalbiai lenkai. Visa tai reikia turėti galvoje.

A. Kulakauskas. Būta ir prievartos, tačiau prievarta žmones išskaido: vieni jai pasiduoda, kiti tampa aršūs priešinkai.

Kuo Vilnijai gali būti naudingi mokslininkai

M. L. Kokios paramos iš visuomeninių organizacijų, mokslo institucijų norėtų Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas?

A. Kairys. Su visuomeninėmis organizacijomis – Vilnijos draugija ir Lietuvių švietimo draugija Rytas – palaikime ryšius. Turime vieną programą, į kurią galėtų įsitraukti ir mūsų mokslo vyrai. Lietuviška mokykla turi būti patraukli, joje turi būti pavyzdinis, įdomiausias lietuvių kalbos ir literatūros kabinetas. Nesakau, kad prastas turi būti istorijos ar matematikos kabinetas – ne. Bet lietuvių kalbos ir literatūros kabine-

tas – tai valstybinės kalbos, Lietuvos valstybingumo, kartu ir pasaulinės kultūros dvasios kabinetas. Tai štai departamente turime programą lietuvių kalbos kabinetams įrengti. Praėjusiais metais kartu su Valstybine lietuvių kalbos komisija, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu aprūpinome tuos kabinetus 10 100 gerų grožinės literatūros knygų. Šiomet nusprendėme eiti dar toliau, todėl prašėme Vyriausybės 1 mln. 172 tūkst. litų lietuvių kalbos kabinetams aprūpinti modernia technika, nes su senais projektoriais toli nenuvažiuosi. Deja, gavome tik 250 tūkst. litų, ir tai ne vien lietuvių kalbos kabinetams, bet visų Rytų Lietuvos mokyklų reikmėms. Vis dėlto ieškosime būdų, kaip būtų galima aprūpinti tuos kabinetus. Galimas dalykas, šalies mokslininkai prie to galėtų prisidėti, paveikdami valdžios ar kitas institucijas. Pagaliau būtų puiku, jeigu mokslininkai bent vieną kitą paskaitą perskaitytų Vilnijos ir Rytų Lietuvos mokyklose. Kad ir Vasario 16-osios ar Kovo 11-osios proga.

A. Masaitis. Mokslininkai būtų naudingi, jeigu rašydami ar kalbėdami per paskaitas ar konferencijas šalia pilietinio ugdymo nepamirštų ir tautinio ugdymo svarbos. Tai turi būti tarpusavyje susiję dalykai. Prieš Naujuosius metus viename garbingame universitete dalyvavau konferencijoje. Ten man įstrigo vieno jauno mokslų daktaro pasakyti žodžiai: „Dabar kalbėti apie tautiškumą tai tas pats, kas kovoti su vėjo malūnais...“ Sudrebėjau.

M. L. *Kaip Jūs apibūdintumėte tą sąsają?*

A. Masaitis. Tik per tautiškumą galima siekti pilietiško. Kaip pilietis gali gerbti kitas pasaulio tautas, jeigu negerbia savosios tautos.

Z. Zinkevičius. Jeigu bet kuriam Lenkijos universitete būtų pareikšta nepagarba tautiškumui, tai toks asmuo paprasčiausiai būtų išprašytas iš auditorijos.

A. Kulakauskas. Čia esama tam tikro nesupratimo, nes tautiškumas lietuvių kalboje nevienareikšmis žodis. Reikėtų prisiminti, ką Šventasis Tėvas Jonas Paulius II atvykęs į Vilnių pasakė Šv. Dvasios bažnyčioje. Kai buvo paklaustas, ar nereikėtų šios bažnyčios atiduoti lenkams, Šventasis Tėvas pasakė: „O lenkų

Dabartį su istorija mėgina susieti Gintautas Šapoka, Alfonsas Kairys ir Antanas Kulakauskas

Lietuvoje nėra, yra tik lenkų kultūros lietuviai...“

Lietuvių kalba Vilnijos bažnyčiose

M. L. Artėdami prie diskusijos pabaigos, matyt, turėtume pastebėti, kad esame Lietuvos valstybingumo stiprinimui palankaus proceso amžininkai ir dalyviai. Tad ko labiausiai reikia kalbant apie Vilnių, dėl kurios reikalaujama diskutuoti ir susirinkome? Kultūros, žinojimo, mūsų žmonių, neiškiriamą ir politikų švietimo. Žinoma, svarbu išlaikyti toleranciją ir geranoriškumą visoms Lietuvoje gyvenančioms tautomis ir jų žmonėms. Bet visada privalu galvoti ir apie savo tautinį orumą.

K. Garšva. Žinoti būtina. Juk mums visiems įdomu savo genealogija, protėviai. Tačiau Vilnijos krašte gyvenantiems žmonėms beveik uždrausta žinoti savo praeitį, kilmės ištakas. To nemokoma, o kartais atvirai iškreipiama krašto praeitis. Kai žmonėms pučiamos miglos, kad čia lenkų etninės žemės ir panašiai... Ir tai daroma už Lietuvos valstybės pinigų, nes tie propagandininkai ir ideologai juk dirba Lietuvos institucijose ar įstaigose. Štai su tuo taikytis negalima.

Z. Zinkevičius. Teko būti susirinkime, kur vienas karštas lenkas sakė: „Čia mūsų žemė, tėvai ir protėviai... O lietuviai suvažiavę“. Pasiklausiau ir sakau: „Žinoma, čia nuo seno gyveno jūsų protėviai. Tik jie kalbėjo ne kuria kita, o lietuvių kalba. Ir tą įrodyti galiu juodu ant balto“. Toliau lenkų patriotas su manimi nediskutavo. Įrodymai jam nereikalingi.

M. L. Saulė Lietuvos tamsumas prašviesins. Taikliau už Vincą Kudirka būtų sunku pasakyti. Kadangi mūsų šią diskusiją pradėjo iš toliausiai – Alytaus – atvykęs svečias, tai gal, ger-

biamasis Gintautai Šapoka, šį pašnekesį ir užbaigtumėte?

Gintautas Šapoka. Galimas dalykas, iš pradžių kalbėjau aštrokai, nes mane jaudina Vilnijos reikalai. Švietimas šiek tiek atvėrė vartus į šio krašto atlietuvimą, bet padėtis savivaldybėse ir bažnyčiose kelia didelį nerimą. Kunigai daugeliu atveju atlieka blogą darbą lietuvių atžvilgiu. Kaip pasiekti, kad vaikas bet kurioje Vilnijos parapijos bažnyčioje galėtų girdėti lietuvišką žodį? Man tai lieka neišku.

Z. Zinkevičius. Įsiterpsiu. Buvo padarę tokį eksperimentą. Kur artimiausioje bažnyčioje lietuviškų pamaldų nebuvo, patariau mažose naujai įsteigtose mokyklėlėse išmokyti vaikus giedoti bent po vieną kitą bažnytinę giesmę. Tai padaryti buvo nesunku, nes nemažai mokytojų turi ir muzikinį išsilavinimą. Ir žinote – buvo efektas. Kai vaikai užgiedodavo per pamaldas lietuvišką giesmę, tai ir kunigai nusileido, ir tėvai pradėjo ateiti į bažnyčią. Kai kur buvo įvestos lietuviškos pamaldos. Deja, šito darbo iki pabaigos taip ir nesugebėjome atlikti. Bet pradžia buvo padaryta.

G. Šapoka. Vilniaus vyskupija ir visuomenė turėtų siekti, kad Vilnijos bažnyčiose žmonės galėtų klausytis pamaldų ir valstybine kalba. Taip Bažnyčia prisidėtų prie krašto lietuviškumo. Tada su vaikais į pamaldas ateitų ir tėvai. Juk kaip Lietuva buvo sulietuvinta po Pirmojo pasaulinio karo? Savivaldybėse, taip pat bažnyčiose pradėjo sklirti lietuviškas žodis. Štai pavyzdys, kaip galima paprasčiausiai būdais pasiekti norimą rezultatą.

Z. Zinkevičius. Taip iš dvikalbių daugelio miestų ir kraštų Lietuvos gyventojai pasidarė vienakalbiai. Labai geras pavyzdys.

G. Šapoka. Tai štai šioje diskusijoje ir mano noras buvo ne sukelti sąmyšį, ar labai dramatiškai visą lietuviškumą Vilnijos krašte padėti, bet parodyti, kaip paprasčiausiu būdu galima pasiekti geriausio rezultato.

A. Masaitis. Jeigu tėvai paklūsta mokyklai, ją gerbia ir vertina, tai viskas vyksta gerai. Marijampolio vid. mokykloje kas pavasarį 23–26 dešimtmečiai vaikai eidavo Šv. Komunijos ir lietuvių kalba. Kunigai tam neprieštaravo. Bet štai parapijoje pasikeitė kunigas ir pradėjo dirbti savo darbą. Moralizavo tėvus, kad vaikus poterių ir giesmių reikia mokyti lenkiškai. Tėvai pradė-

jo užsirašinėti mokykloje Šv. Komunijai eiti Vilniaus bažnyčiose. Bet kunigas pareiškė, kad negalima Šv. Komuniją priimti kitos parapijos bažnyčioje. Kas po viso to įvyko? Vietoj buvusių 20 ir daugiau moksleivių kasmet dabar Šv. Komunijos eina 3–7 vaikai.

M. L. Tai pernelyg karštai lenkiškumą propaguojantis kunigas juk dirba Katalikų bažnyčiai priešišką darbą: žmones ne telkia ir vienija, bet priešina ir atsaldo nuo Bažnyčios. Apgailestauju, kad tarp diskusijos dalyvių nepasikvietėme Bažnyčios atstovų. Vilniaus vyskupijos atstovas, manau, mums būtų labai pravertęs. Paguodžia nebent tai, kad tema neišsemta, ir tą mes galėsime padaryti ateityje. Noriu pareikšti dėkingumą Gintautui Šapokai, kad jis mūsų diskusiją pakreipė labai svarbia linkme.

A. Masaitis. Iš to, kas pasakytą, matome, koks svarbus mūsų laikais yra Bažnyčios ir kunigų vaidmuo.

Z. Zinkevičius. Nesuilaikysiu nuo dar vieno komentaro. Kada steigėme Vilniaus apskrities viršininko priklausomybėje esančias lietuviškas mokyklas, prisimenu, tuometinis apskrities viršininkas Alis Vydūnas ir sakė: „Norime sudaryti komisiją, kuri atrinktų mokytojus, nes pareiškimų turime daug“. Aš A. Vydūnui ir sakau: „Nereikia jokių komisijų. Aš turiu du kriterijus būsimam naujų steigiamų mokyklėlių mokytojui. Jis turi turėti muzikinį išsilavinimą, kad galėtų vadovauti meno saviveiklai. Antras reikalavimas: mokytojas neturi būti ateistas. Ne dėl to, kad esu prieš ateizmą – gink Dieve. Bet dėl to, kad šio krašto žmonės karštai tikintys. Jeigu mokytojas bus ateistas, tai iš karto užprogramuota nesantaika“.

G. Šapoka. Galima apibendrinti, kad Vilniaus krašte nesudaromos sąlygos bažnyčiose dvasinius patar-navimus gauti lietuvių kalba. Tose parapijose, kurių teritorijose yra lietuviškos vidurinės ir pagrindinės mokyklos, turi būti įvestos pamaldos lietuvių kalba. Reikėtų prašyti Vilniaus vyskupo, kad negeranoriškai lietuvių kalbos atžvilgiu nusiteikę kunigai būtų perkelti į kitas parapijas.

Noriu priminti, kad lietuviai katalikai jau du kartus kreipėsi į Romos popiežių dėl lietuvių kalbos teisių ignoravimo Vilniaus krašte. Pirmą kartą tai buvo 1905 m. Tada lietuviai rašė raštą popiežiui Pijui X *Apie lenkų kalbą Lietuvos bažnyčiose*, antrą kartą – 1912 m. rašė raštą

Vilniaus vyskupijos lietuvių katalikų būtis [Lietuvių kalikų kunigų memorialas]. Negi nepriklausomoje Lietuvoje rašysime trečią kartą. Kartu atsirado siūlymas, kaip išspręsti Berznyko kapinių klausimą. Lenkams nesprendžiant dėl lietuvių įžeidžiančio kryžiaus Berznykuose pašalinimo, reikėtų pastatyti kryžių Dubingių tragedijai atminti Rasų kapinėse netoli Pilsudskio širdies. Manau, tai paskatintų lenkus greičiau nuspręsti.

Pasirinkimo laisvės svarba

M. L. Kas ryšis paskutiniam apibendrinamajam žodžiui? Gal „Vilnijos draugijos pirmininkas“

K. Garšva. Problema, kurią nagrinėjame, tęsis dar ilgai.

M. L. Šimtą metų, jeigu teisingai įsiminiau Jūsų žodžius.

K. Garšva. Galimas dalykas. Niekas nesako, kad atlietuvinant turi būti naudojama prievarta, per jėgą niekas nesirengia iš vietinių lenkų „daryti“ lietuvių ar panašiai. Mūsų siekis kitas: norintiesiems būti lietuviams neturi būti sudaromos dirbtinės kliūtys. Žmonės turi laisvai rinktis. Tačiau norėdami laisvai pasirinkti pirmiausia turi žinoti. Spręsti patys, niekas nepretenduoja į jų pasirinkimo laisvę. Nori – būk lietuvis, nori – būk lenkas ar gudas.

Bet štai kas blogiausia. Visi nori valgyti, taip pat partijos. Jeigu dvi lenkų partijos neteks rinkėjų, tai nepateks į savivaldybes ir neteks gerų atlyginimų. O kad už tas partijas žmonės balsuotų, jos nuolat turi gąsdinti rinkėjus būtomis ir nebūtomis grėsmėmis. Jus sulietuvins – per prievartą. Atims žemę ir pavers elgetomis. Kai vaikas krapšto nosį, mamos sako: „Ubagas tave pagaus ir nuneš“. Taip pat daro tos partijos: „Jeigu už mus nebalsuosite – pražūsite“.

Daugiau kaip pusė Lenkų rinkimų akcijos Lietuvoje kandidatų dirba mokyklose, gauna algas iš valstybės, kiti yra savivaldybės darbuotojai. Jeigu jie dirbtų kitą darbą, nengntų kasmet konferencijos *Lenkas vaikas lenkiškoje mokykloje*. Bet ar tie asmenys nori kitur įsidarbinti? Jokių būdu. Todėl didžiausią problemą matau ne dėl aukštos kultūros dalykų, bet dėl labai žemiškų, kai seniūnai pasakoma: jeigu tu neatvesi visų gyventojų už mus balsuoti – neteksi darbo. Štai ir visa aukštoji politika.

A. Masaitis. Negaliu neįsiterpti. Pažįstu daug lenkų mokytojų, kurie puikiausiai supranta, kas vyksta, ir suvokia, kad šis Lenkų rinkimų akcijos spaudimas yra laikinas. Dalis tų mokytojų, bent jau mums kalbantis, patys pasisako už tai, kad būtų perėta prie kai kurių dalykų lietuviško dėstymo, niekieno neraginami patys naudojami lietuviškais vadovėliais, nes pirmiausia galvoja apie savo moksleivių likimą. Su manimi tie mokytojai būna atviri, bet vengia susikirsti su Lenkų rinkimų akcijos aktyvistais.

M. L. Iš paskutiniųjų gerbiamųjų G. Šapokos, K. Garšvos ir A. Masaičio išsakytų minčių aišku viena: mūsų užgriebtoji Vilnijos lietuviškumo tema yra labai plati, ir vieno pokalbio metu tikrai negali būti išsemta. Bet gyvenimas nesibaigia, mūsų laikraštis taip pat dar galės grįžti prie Vilnijos reikalų. To vieni kitiems ir palinkėkime.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Meninis senojo parko akcentas

Pradžia Nr. 8.

Politinių kovų ir diskusijų žaizdre užgrūdintas kovotojas Vilius Bražėnas toliau bendrauja su *Mokslo Lietuva*, dalijasi savo turtinga gyvenimo patirtimi. Mūsų pašnekovas žengia į 95-uosius savo gyvenimo metus neprarasdamas ryšio su gyvenimo įvykiais, kuriuos vertina ne vien Lietuvos, bet ir kitų šalių spaudoje, susitikimuose su labai įvairia auditorija, nors pirmenybę teikia jaunai publikai. Žinoma tokiai, kuri pasirengusi ne tik kantriai klausytis, bet ir įsitraukti į pokalbį, reikšti savo mintis ir požiūrį, diskutuoti. Atrodo, diskusijos ir yra Viliaus Bražėno tikrasis pašaukimas, gyvenimo būdas. Tačiau bus geriausia, jeigu nuomonę skaitytojas susidarys iš pateikiamo pokalbio.

Geriausias Lietuvos „laisvės“ liudytojas

Siūlau pratęsti pradėtą plėtoti mintį, kurios pirmoje pašnekesio dalyje neišbaigėme. O kalbėjome apie bent jau dalies lietuvių išėivijos nedrąsą, tikriausiai gal nenorą veltis į aštrias politines diskusijas, konfliktus. Bent jau taip Jus supratau. Pagaliau ir mūsų tautiečius nesunku suprasti, nes drąsa siejasi ir su rizika, o lietuvis yra atsargus, linkęs septynis kartus atmatuoti prieš įjaudamas.

Pasaulis komplikuoatas. Amerikiečiams paskaitose esu kalbėjęs apie „antrojo Niurnbergo“ teismo komunistams reikalingumą. Dešinieji amerikiečiai klausytojai tokias mintis karštai palaikė. Pritarė ir tautiečiai lietuviškuose renginiuose. Lietuviška spauda į tai atkreipė dėmesį, ypač po Birželio tragiškų įvykių minėjimo kalbos Klyvlende. Tačiau paskui paaiškėjo, kad vietiniai tautiečiai „liberalai“ rengėjus paskatino atšaukti mano kvietimą kalbėti minėjime. Tikriausiai tai darė tie, kurie savo karjerą siejo su vietine ir JAV sostinės valdžia.

Kas baugino liberaliuosius lietuvius?

Jie turbūt bijojo, kad griežtos kalbos gali pakenkti jų karjerai, geram lietuvių vardui ar net Lietuvos laisvės bylai. Pataikavimo valdžiai

Vilius Bražėnas pasirašo autografa.

Perkūnas trenkia į aukščiausius medžius, į krūmus – niekada (2)

pakako, o JAV valdžia su sovietais kartais žaidavo bendrus žaidimus.

Lietuvoje mes Amerikos lietuvius kartais įsivaizduojame kaip vientisą visuomenę, tačiau iš tikrųjų tai spalvų ir atspalvių maišalynė. Labai skirtingų pažiūrų žmonės. Ar ne taip?

Kai Lietuva dar tik siekė nepriklausomybės, bet jau buvo pravėrusios sienos, į Lietuvą pradėjo važiuoti visi, kas tik netingi. Atsirado tokių, kurie teigė, jog tuo būdu galės sustiprinti Lietuvos žmonių dvasią, pakelti jų kultūrą. Bet ką ten su savo kultūrele kitą pakelsi. Buvo tokių, kurie jautė didelį smalsumą ir sentimentus, o tokie kaip aš, gal net dauguma išėivijų amerikiečių, manė, kad tai Lietuvos okupacijos nepripažinimo politikos išdavimas. Juk tekdavo eiti į sovietų ambasadą Vašingtone ir prašyti leidimo atvažiuoti į savo tėvynę. Tuo tarsi pripažįstama Sovietų Sąjungos teisė šeimininkauti Lietuvoje. Bet ar lietuviams Lietuvoje reikėjo išėivijos kultūrėlės pagalbos? Kitas dalykas, jeigu tekdavo kam važiuoti aplankyti sergančią motiną, mirštantį tėvą. Toks lankymasis okupuotoje Tėvynėje be abe-

jo pateisinamas. Galiu suprasti ir žmogelį, kuris spaudoje nesireikšdavo, didesnės galios JAV lietuvių bendruomenėje neturėjo.

Knygoje *Po dvylika vėliavų* pateikiu sovietinės propagandos pavyzdį, kokia laisva buvo Lietuva. Įdėjau Lietuvoje apsilankiusio prancūzų filosofo egzistencialisto Žano Polio Sartro nuotrauką tarp Nidos kopų. Žodžiu, to meto Lietuvos spaudoje buvo galima pasiskaityti apie sovietų nuopelnus, kaip jie sukūrė Neringos kopas ir atnešė kitų gėrybių Lietuvai. Eduardas Mieželaitis Žano Polio Sartro klausia: „Užsienio nacionalistai teigia, kad Lietuva okupuota, o lietuvių tauta prispausta. Ką Jūs manote?“ Ž. P. Sartras, girdi, atsakęs: „Juokų darbas. Aš jau tris savaites esu Lietuvoje, bet nesutikau nė vieno, kuris manytų, kad Lietuva okupuota. O be to, – tęsė mintį Sartras, – sutikau lietuvių iš Amerikos. Jeigu Lietuva būtų okupuota, negi jie važiuotų į Lietuvą.“

Geresnio Lietuvos „laisvės“ liudytojo negaliu jums pristatyti.

Lieka tik ironiškai šyptelti ir gal dar krenkštelti.

Vienas lietuvis išėivijos dailininkas grafikas prieš pat Atgimimą surengė parodą Konektikoto valstijos sostinėje. Kaip tik vyko Birželio 14-osios minėjimas, į kurį buvau pakviestas kaip Konektikoto lietuvių bendruomenės pirmininkas. Teko sakyti svarbiausią kalbą. Ten iš seno likęs gražus lietuvių klubo pastatas. Tai štai vienoje koridoriaus pusėje vyko paroda. Ją visi aplankėme, o paskui patraukėme į minėjimą priešingoje koridoriaus pusėje. Pastebėjau, kad minėjime nėra nei paties dailininko, nei jo žmonos, nei sūnaus. O juk organizacija, kuri rengė minėjimą, ta pačia proga surengė ir parodą, atėjusieji pirkto dailininko paveikslus. Aišku, įtartinai į visa tai pažiūrėjau – dailininkas bijo pasirodyti minėjime. Lygiai po metų birželio 15-ąją buvo surengta to dailininko paroda Vilniuje.

Tai matote, kokia yra mūsų išėivija.

Marga kaip genys. Tą patį galėtume pasakyti ir apie Lietuvos lietuvius.

O taip. Kai kurie buvę „dideli“ patriotai su savo vaikais žebeliojo angliškai, nors patys nemokėjo. Mat

bijojo pakenkti būsimai vaikų karjerai.

Smokingu rūpintis nereikėjo

Išties problema: gyvenant svietime krašte ir norint užtikrinti savo vaikams ateitį, juk turi stengtis, kad vaikai išitrauktų į amerikiečių gyvenimą. Tik ar tam reikia pamiršti savo tautos šaknis?

Niekas jų nepersekios už tai, kad liks prisirišę prie lietuviybės. Žinoma, jeigu kaip Bražėnas nekalbės nereikalingų dalykų. Amerikiečiai patriotai, dešinieji ir net patys dešiniausieji, kuriuos *Pravda* puldavo savo vedamuosiuose, mane vadindavo Amerikos ir Lietuvos patriotu. Ir aš toks jaučiuosi.

2006 m. balandžio mėn. amerikiečiai man apmokėjo kelionę ir nuskaudino į Kaliforniją, kur vyko 1958 m. įsteigtos, prieš bet kokią tironiją kovojančios Džono Berčo (John Birch Society) organizacijos tarybos ir vadovų suvažiavimas, dalyvavo 450 svečių. Pasodino mane už garbės stalo pirmoje eilėje šalia tos organizacijos prezidento. Ta proga man net smokingą nupirko, kad toje aplinkoje nesiskirčiau nuo kitų.

Savo smokingo neturėjote?

Tiesiog nesitikėjau tokios garbės ir kad prireiks smokingo. Kiekvienas svečias mokėjo už vakarienę po 50 dolerių, man, aišku, nereikėjo. Dar pastebėjau, kad ta (John Birch) organizacija buvo viena nemylimiausių Sovietų Sąjungoje, mūsų nekentė taip pat visa kairioji Amerikos spauda. Net lietuviai vengdavo ateiti į paskaitą, kurią rengdavo Kremlius nekenčiama organizacija ir kurioje dar kalba lietuvis. Vis dėlto du lietuviai intelektualai – Aurelija Balašaitienė ir Jurgis Gliuda – išdrįso manęs pasiklausti tos organizacijos renginyje ir parašė palankius straipsnius.

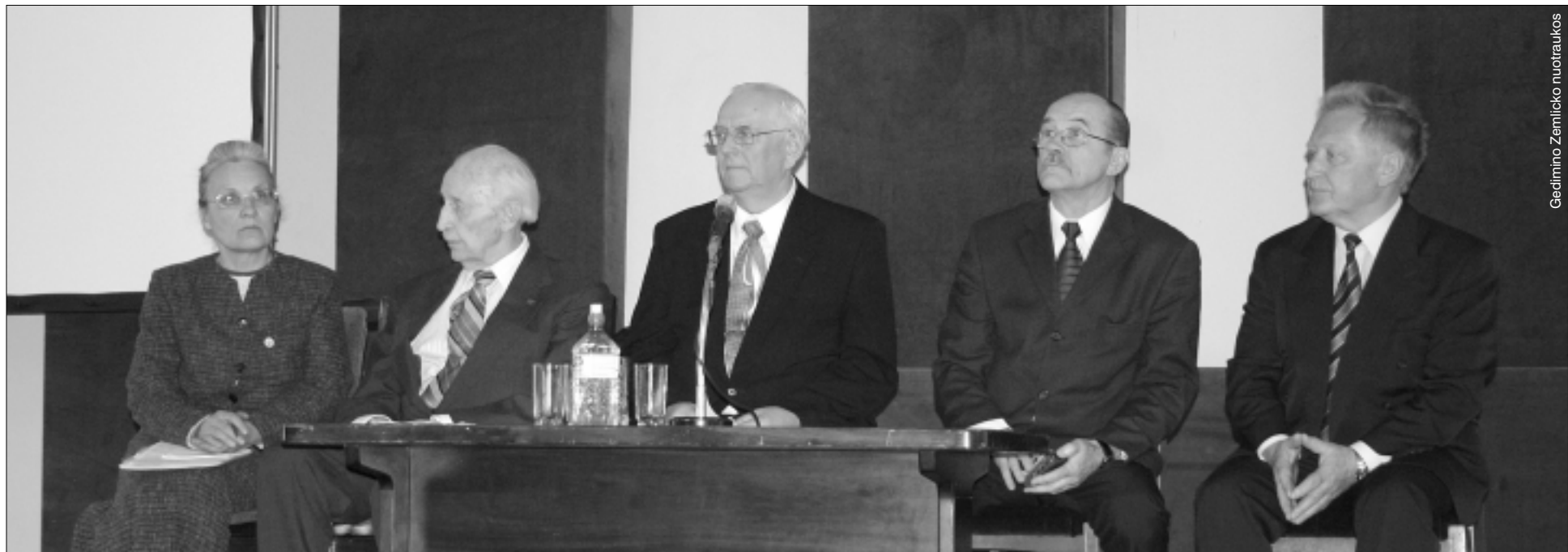
Kaip matote, reikalai klostėsi gana sudėtingai, ir dabar laisvoje Lietuvoje manęs prie mikrofono nepileidžia. Statomos visokios užtvaros.

Leiskite papriestarauti. Aš pats esu girdėjęs Jus diskutuojant per Lietuvos radiją.

Tik vieną kartą išdrįso *Avilys*, žinių radijas. Tos laidos vedėjas Vaidotas Žukas pakvietė, nes nuo seniau mane pažinojo, buvau dalyvavęs vienoje jo laidoje. V. Žukas iš anksto reklamavo mūsų pokalbį ir citavo mano atsakymą į klausimą: „Kas yra gero komunizme“?

Ir kas yra gero?

Taip, atsakiau, gal ir yra gero.

Vilius Bražėną neretai galima pamatyti ir mokslo žmonių auditorijoje; renginys Lietuvos MA „Mitai ir tikrovė Lietuvą supančiame pasaulyje“ – Gražina Trimakaitė, Vilius Bražėnas, Artūras Flikaitis, Romualdas Ozolas ir Romualdas Grigas

Artūras Hermanas: „Svarbu nuolat gausinti lietuvių ir vokiečių istorinio patyrimo aruodą“ (2)

Pradžia Nr. 8

Mūsų pašnekovas – Mažosios Lietuvos kultūros istorikas Artūras Hermanas (Arthur Hermann), dirbantis Heidelbergo universiteto Teologijos fakulteto bibliotekoje ir tvarkantis Lietuvių kultūros instituto (Litauisches Kulturinstitut) biblioteką Hiutenfelde (Hüttenfeld). A. Hermanas taip pat yra Mažosios Lietuvos enciklopedijos redakcinės tarybos narys, dažnas mokslinių konferencijų, skirtų Mažosios Lietuvos klausimams nagrinėti, dalyvis.

Kaip vyksta suvažiavimai

Gal galėtumėte nupasakoti kurį nors iš Vokietijos lietuvių rengiamų mokslinių suvažiavimų? Kaip jie vyksta?

Labai įvairiai. Suvažiavimai vyksta kasmet, karts nuo karto rengiame teminį suvažiavimą. Taip prieš penkerius metus vyko suvažiavimas, skirtas lietuvių literatūrai. 2001 m. jame svarstyta apie žydų genocidą Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais, dar anksčiau, gal prieš dvylika metų analizavome Mažosios Lietuvos problemas. Suvažiavimuose nagrinėjamos įvairiausios temos.

Mokslininkai pasirenka sau artimą sritį, susijusią su Lietuva, perskaito pranešimą, kuriam suteikiama gana daug laiko – iki vieno valandos, o paskui dar vyksta diskusijos. Taigi temą galima įvairiapusiškai išnagrinėti. Vokiečių mokslininkai visada mielai naudojami mūsų pasiūlymais. Už pranešimus (ir už kelionę) truputį sumokame, bet tik simboliškai – 140 eurų už paskaitą. Nors į jas ne dėl pinigų atvažiuoja.

Vieną konferenciją Hiutenfelde skyrėte Mažajai Lietuvai. Iš kur kilo iniciatyva, tikriausiai iš to krašto išeivių, kurių nemažai gyvena Vokietijoje?

Ne, tai daugiau LKI valdybos apsisprendimas, žinoma, tuo tikimasi pritraukti šio krašto išeivius. Bet ir taip beveik kiekviename suvažiavime atskiros paskaitos susijusios su Mažąja Lietuva.

Tai tema, kuri padeda pritraukti?

Visi suvažiavimai vyksta vokiečių kalba, o Mažosios Lietuvos, kur kartu gyvena vokiečiai ir lietuvininkai, tyrinėjimų tema mums labai tinka, artima abiejų tautų tyrinėtojams.

Šia tema esame rengę ne vien Lietuvos kultūros instituto suvažiavimą, bet ir organizavę Baltų krikščionių studentų sąjungos (Baltischer Christlicher Studentenbund) Bonoje renginius. Ši sąjunga sujungia trijų tautų studentų grupes – latvių, estų ir lietuvių. Čia turime Annabergo rūmus, kurie priklauso šiai sąjungai, ir ten lietuvių grupė taip pat rengia suvažiavimus, užsiima ir kita veikla.

Čia man taip pat tenka dirbti, leidžiam žurnalą *Annaberger Annalen über Litauen und deutsch-litauische Beziehungen* (Anabergo metraštis apie Lietuvą ir vokiečių bei lietuvių santykius).

Kas sieja Hiutenfelde veikiančią Lietuvių kultūros draugiją ir Baltų krikščionių studentų sąjungą Bonoje?

Tai skirtingi centrai, skirtinga veikla. Hiutenfelde yra Lietuvių bendruomenės centras su Vasario 16-osios lietuvių gimnazija, o Bonoje – studentų sambūris su suvažiavimų

namais ir bendrabučiu. Jame gyvena ne vien studentai iš Baltijos šalių, bet ir vokiečiai. Pirmenybė teikiama Bonoje studijuojantiems Baltijos šalių studentams. O suvažiavimų patalpose vyksta įvairūs kongresai, suėjimai.

Istorijos skauduliai peršti

Tikriausiai labai skiriasi lietuvių ir vokiečių požiūris į Mažąją Lietuvą?

Vokiečiai vertina Mažąją Lietuvą kaip savą kraštą, ilgus šimtmečius

priklausiusį Vokietijai. Anksčiau jiems buvo svarbesnis vokiškasis aspektas, dabar domimasi ir tautinėmis mažumomis, nes Rytų Prūsijoje iki Pirmojo pasaulinio karo tos mažumos dar buvo globojamos ir kiek prižiūrimos. Buvę rytprūsiečiai maloniai kalba, bet jei išgirsta, kad kažkas sau tą žemių reikalauja, į jas pretenduoja, tai tuojau pradeda spyriotis.

Tai kaip sugebate išlaviruoti tarp tų opių temų?

Politinės temas stengiamės gvildinti ne vienašališkai, daugiausia gilinamės į kultūrinius klausimus. Mums nėra reikalo veltis į politiką. Klaipėdos kraštas Lietuvai priklausė nuo 1923 m., o į kitas žemes, pavyzdžiui, Kaliningrado kraštą, Lietuva nepretenduoja.

Taip, bet kaip tada turėtume vertinti Jaltos susitarimą, kai antihitlerinės koalicijos didžiosios valstybės – Sovietų Sąjunga, JAV ir Didžioji Britanija dalijosi įtakos zonomis būsimoje pokarinėje Europoje. Kaip visa tai reikėtų susieti su dabartinėmis Europos realijomis? Faktiškai buvusių Rytprūsių klausimas neišspręstas, o Sovietų Sąjungai buvo pavesta tik laikinai administruoti tą kraštą. Jalta buvo galutinai palaidojusi Baltijos šalių valstybingumo viltį. Vadinasi, Baltijos kraštams Antrasis pasaulinis karas tęsėsi iki valstybingumo atkūrimo 1990 metais.

Nukelta į 16 p.

Mažosios Lietuvos muziejuje: Klaipėdos universiteto docentas Jurgis Mališauskas, Mažosios Lietuvos enciklopedijos vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas leidybai Vytautas Kaltenis, Klaipėdos universiteto docentas Albertas Juška ir mūsų pašnekovas Artūras Hermanas

Bet Floridoje sakoma, kad net barškulės gyvatės nuoduose yra 5 proc. proteino. Bet niekas dėl to nesiūlo gyvatės mylėti, tuo labiau prie jos glaustis. Laidos vedėjui tas mano atsakymas patiko.

Užsiminėte apie Jums statomas užtvartas. Kokios tai užtvartos?

Jas Lietuvoje pirmiausia man stato sorosistai, *Šviesa-Santara* ir, žinoma, kairiųjų nomenklatūra.

Apsisprendėte grįžti į Lietuvą. Ar teko abejoti? Ar nesigailite sugrįžęs? Juk Amerikoje sėdite už daugelio politinių organizacijų garbės stalo, o Lietuvoje Jums kelia užtvartas bent trijų kategorijų idėjiniai „neprieteliai“.

Kad privalau grįžti į Lietuvą, abejonių nekilo. Bet sutrukdė žmogus sveikatos draudimo ir kiti reikalai. Nuo 1994-ųjų du kartus buvau atvykęs į Lietuvą, padėjau čia organizuoti antikomunistinį kongresą. Kai mirė sunkiai sirgusi žmona, man jokių kliūčių gyventi Lietuvoje neliko. Galutinai sugrįžau 2002 m. vasario 1 dieną.

Lietuvybės išlaikymo paradoksai

Ir vis dėlto Jūsų sugrįžimas nėra visuotinis reiškinys tarp Amerikos lietuvių. Jie dėjo didžiules pastangas, kad Lietuva nusimestų okupanto pančius, taptų laisva, bet į laisvą Lietuvą ne tiek jau daug sugrįžo. Tėvynės klausimas vis dėlto yra antrojo vietoje – po Amerikoje šeimams sukūrusių vaikų, vaikaitių. Amerikoje tektų palikti ir savo artimųjų kapus.

Kontraversišką straipsnį apie tai rašiau žurnale *Į laisvę*, jis išspausdintas ir mano knygoje *Po dvylika vėliavų*. Tai straipsnis – *Lietuvybės išlaikymo paradoksas*. Dalis išeivijos pasirinko tokį lietuviybės palaikymo bū-

dą: jie ėjo į amerikiečių visuomenę burtis ir nuolat priminti apie Lietuvos okupaciją. Dauguma išeivių pasirinko lengvesnį patriotizmo reiškinio būdą: lietuviybės išlaikymą. Kai kurie net mėgino teigti, kad reikia rengtis šimtą metų trukšančiai Lietuvos okupacijai. Aš pirmas šokau piestu: po šimto metų okupuotoje Lietuvoje neliks nė vieno tikro lietuviu, todėl kovoti reikia dabar, o ne atidėlioti tolimai ateičiai.

Lietuvybės išlaikymas per lietuviškas mokyklas ir kitą veiklą davė labai daug gero. Kai kurie Amerikos lietuviai į tą veiklą idėjo daug daugiau savo pinigų ir pastangų, negu kad aš kitoje veikloje. Tačiau visą laiką sakiau, kad lietuviybės neišlaikysime per *Lenciūgėlį*, dainių ir sporto šventes. Tų švenčių dalyviai užaugę, pasklis po visą Ameriką – neliks ir lietuviybės. Mūsų išeiviams lietuvių buvo galima išlaikyti tik per kovą, per kovos dvasios skatinimą ir palaikymą. Tam reikia susijungti su amerikiečiais ir kartu kovoti. Net jeigu jie lietuviškai nebemokės, juos vienas Lietuvos vardas. Ir puikų pavyzdį turėjome: tai katalikų jaunimo organizacija *Lietuvos vyčiai*. Jie lietuviškai nemokėjo, bet aktyviai kovojo už laisvos Lietuvos reikalus kalbėdami angliškai. Tai trečios kartos išeivijos atstovai, bet juos vienijo bendra kova už Lietuvą.

O tie lietuviai, kurie nuėjo tik į lietuvišką mokyklėlę ir mokė lietuvių kalbos kaip svarbiausio lietuviškumo požymio, liko neparengti ryžtingesnei kovai dėl lietuviškumo reikalų. Kur buvo stipresnės lietuvių bendruomenės, didesni lietuvių telkiniai, tai tas lietuviškumas dar išlikęs. Bet ar ilgai tvers?

Man akivaizdus pavyzdys – Amerikos juodaodžiai. Kai pradėjo

kovoti už savo teises, jie atrado savo tradicinius drabužius, šokius ir muziką. Jie atrado savo kultūrą. Per kovą. O ligi tol ką turėjo?

Pažiūros klausimas yra labai svarbus. Dabar dėl man užduoto klausimo apie grįžimą į Lietuvą. Labai sudėtingas dalykas. Moterims sunku palikti savo vaikaičius, su Amerika sieja ir sveikatos reikalai. Man tai pat kyla problemų: turiu labai gerą papildomą sveikatos draudimą, bet Lietuvoje juo negaliu naudotis, todėl kas pusę metų skrendu į Ameriką. Matote, vien valstybinis sveikatos draudimas Amerikoje negelbsti. O jei turi papildomą draudimą ir kitų lengvatų, jau esi prie tos šalies „prisirišęs“.

Štai mano duktė. Baigė politikos mokslus, yra tikra patriotė, nuolat skambina į televiziją, reiškia savo nuomonę. Bet Lietuvoje ji ilgiau apsisototi negali dėl sveikatos, todėl turi gyventi Floridoje.

Neturi laiko kalbėti tik malonius dalykus

Kai kurie Amerikos lietuviai mėgino Lietuvoje plėtoti verslą, bet ne visiems pasisekė.

Būta visokių mėginimų. Kai kurie iš Lietuvos bėdų mėgino pasipelninti. Su vienu tokiu verslininku susikirtau. Sakau: „Kur tu iš Lietuvos pinigą veži? Turi vežti į Lietuvą, o ne iš čia“.

Esu labai netikęs žmogus, nes nepraleidžiu progos į akis pasakyti nemalonus dalykus. Neturiu laiko tam, kad kalbėčiau tik maloniomis temomis. Jeigu žinočiau, kad gyvenčiau dar 50 metų, tada – kitas reikalas. Tuomet nemalonų pokalbį atidėčiau kitam kartui ir neįsivyčiau tiek priešu.

Sakote į akis tiesą, kad ir kokia karti ji būtų. Vis dėlto tai stebėtina sąvokė, labai nedažnai sutinkama.

Nesu tobulas žmogus, todėl to tobulumo nenorėčiau ir kitiems pripažinti. Nesu toks „kietas“ kaip daugelis, apie kuriuos nuolat girdžiu: jis buvo tuo ir anuo, padarė tą ir aną... Žinau viena: Perkūnas trenkia į aukščiausius medžius, o į krūmus – niekada. Jaunystėje visi esame kvailysčių pridarę. Man ne tiek svarbu, kas praecyti buvo palinkęs ar palūžęs, man svarbu, ką žmogus šiandien daro ir padaro.

Kur įdomiau gyventi: Amerikoje ar Lietuvoje?

Pirmiausia reikėtų užduoti sau klausimą, ką reiškia gyventi? Amerikoje visados buvau kovotojų fronte – su amerikiečiais ir kai kuriais lietuvivais. Turėjau labai daug gerų draugų. Net ir dabar, jeigu mane, atvykėlį lietuvių, amerikiečiai kviečiasi ir sodina už garbės stalo, pristato kaip bendram labui daug padariusį asmenį, tai ten pasijuntu turįs daug artimesnių kovotojų negu čia, Lietuvoje. Tiesa, pamažu ir Lietuvoje susidarė mane suprantančių, mano mintims priitariančių būrelis.

Esate aktyvus spaudos bendradarbis.

Amerikoje savo straipsnius spausdinau keturiuose lietuvių išeivijos laikraščiuose, viename Kanados. Ką tik gavau laikraščio *Lietuvių balsas* numerį, kuriame rašoma, kad Bražėnas yra jų bendradarbis, o skaitytojai dažnai klausia, ar bus Bražėno straipsnis. Matyt, skaitytojams įdomu kas vyksta Lietuvoje.

Vienas amerikiečių žurnalas 2005 m. idėjo du mano straipsnius skaitantiems angliškai. Australijos Tasmanijos universiteto leidinys žada spausdinti vieno straipsnio santrauką. Taigi savo santykiais su spauda negaliu skųstis.

Į Lietuvą atvyko veltis į peštynes

Tačiau Jums, prisiekusiam kovotojui, turbūt, nelabai yra su kuo kovoti? Okupantas pasitraukė, tad jums lieka nebent prisiminimais dalytis?

O ne, čia vyksta kova, aš todėl į Lietuvą ir atvažiuoju, kad išivėčiau į peštynes. (Juokiasi.) Amerikoje pavargau skraidyti po įvairias valstijas, tąsyti su lagaminais. O Lietuvoje man pats tas, nes visur matau vykstant karštas peštynes.

Jeigu vyksta kova, tai prieš ką ir už ką? Kur slepiasi priešas?

Didžiausias priešas – žmonių apatija. Taip pat nomenklatūra ir globalistai.

Užtenka ištarti žodį „globalizmas“ arba „globalistai“ ir Viliaus Bražėno akyse suspindi ugnis ir žiežirbos. Ar teisingas pastebėjimas?

Globalizmas yra tautų žudymo judėjimas.

Jeigu kalnus sulygintume su lygumomis, tai gautume rezultatą, kurio globalistai siekia pasaulio tautų atžvilgiu. Ar taip teigdamas nepereitumėte lazdos?

Visiškai teisingas palyginimas. Visame pasaulyje kilo didžiulis susijudimas dėl paukščių gripo, nes tas gripas žudo paukščius. O globalizmas yra tautų gripas, žudantis tautas. Kitaip negu paukščių gripas, apie tautų gripą labai mažai kas prabyla. Štai kas man kelia didžiausią nerimą. Tada nejuo nėra priešiškai kovoti? Aš taip nematau.

Supratau, kad užčiuopiau Jums ypač skaudamą temą, ir apie tai mes dar būtina pakalbėsime. Bet kitą kartą.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Pradžia Nr. 8

Mokslo Lietuvos redakcijoje bendraujame su Mičigano universiteto (Mičigano valstija, JAV) profesoriumi Almantu Galvanusku, dirbančiu šviesolaidinių lazerių kūrimo ir tobulinimo srityje, ir Fizikos instituto mokslo darbuotoju dr. Vidimantu Kabelka.

Truputį ribojantis su fantastika

Įdomu pastebėti, kad paties Almano Galvanusko vadovaujamos grupės atliekami darbai yra labai novatoriški ir net ribojasi su šiočia fantastika – bent jau šiandienos požiūriu. Kad būtų aiškiau, pradėsiame kiek iš toliau.

Niekam ne paslaptis, kad šiuolaikinėje elektronikoje ir mikroelektronikoje naudojamų lustų (angl. *chip*) ir atminčių dydžiai nuolat mažėja. Šios technologijos pagrindas – litografija, ar net fotolitografija. Taikant fotošablonus ir kitas technologines subtilybes pasiseka į ploto vieneta sutalpinti milžiniškus kiekius elementų ir struktūrų, kurių funkcijas anksčiau atlikdavo tranzistoriai. Kuo mažesni iš tokių struktūrų pagaminieji lustai, tuo tobulesni – greಿತaveikiškesni, didesnės skiriamosios gebos – iš jų pagaminieji įtaisai. Maždaug kas 18 mėnesių pasaulyje padvigubėja į lustą „talpinamų“ tranzistorių kiekis, didėja atmintis, bet artėja ir įsotinimo riba. Norint tą ribą atitolinti, naudojama vis trumpesnio bangos ilgio spinduliote ir taip tarsi dar labiau „mažinamas“ atstumas tarp lusto struktūrinių elementų. Dar metai kiti ir bus pasiektas 13,5 nm (nanometro) bangos ilgis, o tai jau minkštų rentgeno spindulių arba ekstremalaus ultravioleto diapazono riba.

Norint tokios spinduliote šaltinius naudoti, tektų įveikti daugybę didelių sunkumų. Visų pirma nėra paprasta tokius spindulius generuoti. Pasak A. Galvanusko, galima taikyti du metodus: lazerinį arba tiesioginės iškrovos plazmą. Karšta plazma gali sukurti tokius spindulius. Norint juos valdyti tenka kurti beveik idealaus atspindžio veidrodžių paviršius. Yra ir kitų problemų. Esant tokio trumpo bangos ilgio spinduliotei sunkiai veikia fotorezistai, todėl tenka naudoti didelės galios spinduliavimą: ne tik labai trumpo bangos ilgio, bet ir mažiausiai 100 W galios.

Taikant lazerinį šių spindulių gavimo metodą labai trumpas ir didelės galios spindulys pataiko į taikinį ir jį akimirksniu paverčia karšta plazma, kuri ir spinduliuoja norimus gauti minkštus rentgeno spindulius. Tokio proceso našumas labai mažas, siekia ne daugiau kaip porą procentų. Norint sugeneruoti 100–200 W galios spindulius, tenka naudoti 10–20 kW galios lazerį. Visa tai bandoma padaryti kieto kūno lazerių technologijomis, bet džiaugtis kol kas nėra kuo: tie kieto kūno didelės galios lazeriai pernelyg sudėtingi, didelių matmenų ir brangūs, tad praktiškai tokias technologijas naudoti būtų pernelyg didelė prabanga.

Prieš 3–4 metus A. Galvanuskas iškėlė mintį, kad šiems tikslams būtų galima panaudoti šviesolaidžius, bet nelabai ką tuo savo pasiūlymu įtikino. Skeptikų argumentai atrodė labiau įtikinami: girdi, mažas šviesolaidžių šerdimi sunku būtų generuoti didesnės ga-

Prof. Almantas Galvanuskas „Mokslo Lietuvos“ redakcijoje

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Šviesolaidinių lazerių kūrėjų gretose (2)

lios ir intensyvumo spindulius.

Kad pasakojimas būtų egzotiškesnis, pasakysime, kad A. Galvanuskui teko lankytis vienoje agentūroje, finansuojančioje superinovacinius projektus, kurie sveiko proto požiūriu atrodo visai nerealūs. Juokaujama: norint, kad tavo projektą finansuotų, reikia pažeisti bent vieną fizikos dėsnių... Tai štai A. Galvanuskas, matyt, pažeidė ne vieną, bet kelis fizikos dėsnius, kadangi minėtoje agentūroje išgirdo savo pasiūlymui nuosprendį: šviesolaidiniais tipiniais lazeriais niekadoms tokių spindulių nepavyks generuoti.

Praėjo labai nedaug laiko ir A. Galvanuskas su savo grupe įrodė, kad ir iš pirmo žvilgsnio neįmanomus dalykus fizikams kartais pavyksta padaryti. Šių tyrėjų grupė pademonstravo, kad šviesolaidiniu lazeriu puikiausiai galima sugeneruoti panašios reikalingos galios spindulius kaip ir kieto kūno lazeriais. Svarbiausia buvo įrodyti, kad iš principo tai įmanoma, galima įveikti ir technologinius sunkumus.

Šiuo metu A. Galvanuskas tęsia tos krypties darbus su kita tyrinėtojų grupe, užsibrėžęs gauti didelės galios spinduliote. Tenka įveikti daugybę vis naujų sunkumų. Tyrėjams jėgų teikia įsitikinimas, kad šviesolaidinėms technologijoms gali priklaustyti fotolitografijos ateitis. Ekonominė prasme būtų atliktas milžiniškas technologinis šuolis į priekį, nes šviesolaidiniai lazeriai jau šiuo metu yra dešimtis kartų našesni už kieto kūno lazerius. Jau nekalbant apie patikimumą, daug mažesnius matmenis ir daugelį kitų privalumų.

Mokslininko tikėjimas turi remtis teorija

Tiesa, kaip ir daugelyje priešakinio mokslo ir technologijų sandūrų niekas negali užtikrinti, kad visos šios pastangos pasiteisins ir atneš geidžiamų vaisių. Niekas neapsaugos ir nuo visai įmanomų nusivylimų bei nesėkmių. Tačiau Almano siekis tvirtas: bent jau technologiškai jų grupė pasiryžusi įrodyti, kad jų tikslas – praktiškai gali būti įgyvendina-

mas, ir didelės galios šviesolaidinių lazerių technologinėms reikmėms pavyks sukurti.

Kuo remiasi Almano ir jo kolegų įsitikinimas, kad jų pasirinktas kelias neatves į aklavietę? Suprantama, ne aklas tikėjimas. Gal mokslo istorijoje ir buvo metas, kai mokslininkai priminė akluosius, bandančius susiorientuoti tamsoje, apčiuopomis rasti kelią, bet šandien labiau už viską tyrėjai vertina gerą teoriją, fundamentinius tyrimus. Per fundamentinius tyrimus naujus principus įveda ir į technologijas. Štai kad ir naujų struktūrų šviesolaidžių šerdims kūrimas: tam taikomi fundamentinio mokslo principai, atitinkami matematiniai modeliai. Tiesa, pirmiausia beveik visa ko pradžia būna idėja, kurią pagrindžiant ar paneigiant ir tenka naudoti fundamentinius tyrimus. Galima būtų tvirtinti, kad mokslininko tikėjimas visados turi remtis gera teorija.

Visi A. Galvanusko studentai Mičigano universitete – būsimieji fizikai eksperimentatoriai, bet dirba su matematiniais modeliais, kuriais numato, kokį rezultatą nori gauti ir jo siekia. Aklo eksperimentavimo laikai bent jau fizikams seniai praėjo. A. Galvanusko vadovaujami tyrinėtojai nekuria fundamentinių mokslo žinių tik tam, kad atsakyti į klausimą, kaip Gamta veikia, bet kaip eksperimentatoriai jie stengiasi gauti dėsnius pritaikyti savo naudai.

A. Galvanuskas santykių tarp fundamentinių ir taikomųjų darbų lygina su lazda: vienas galas – fundamentika, kitas – taikomieji darbai, o pati lazda – tai tarpinė grandis tarp dviejų galų. Aišku, ir JAV universitetuose vieni tyrėjai labiau linkę į fundamentinius, kiti – į eksperimentinius ar taikomuosius tyrimus, tačiau įdomu, kad net ir fundamentiniai darbai ten dažniausiai pasižymi taikomoju pobūdžiu, bent jau kalbant apie nanofotoniką, kuri mūsų tautiečiui artimiausia. Bet kurių fundamentinių darbų atstovams visados pravartu suprasti, kam jų fundamentika reikalinga. Gal kitaip yra elementariųjų dalelių fizikoje ar kosmologijoje, kur reikia suprasti Gam-

tos ir Visatos dėsnių veikimo principus ir mechanizmus, bet kitaip yra srityje, kurioje dirba Almantas. Šią mintį jis stengiasi įdiegti savo studentams.

Šviesolaidiniai lazeriai įsibėgėja

Šviesolaidiniai lazeriai jau turi pakankamai galių, bet jų kūrėjai sau kelia vis ambicingesnius uždavinius. Lazeriai jau naudojami greitinant elementariąsias daleles, tiesa, dar nepasiekia greitintuvuose reikiamų lygių. Skirtumas tarp siekiamybės ir tikrovės dar akivaizdus. Šiuolaikiniuose lazeriniuose greitintuvuose elektronai įsibėgėja iki gigaelektronvoltų, ir ši energija jau gali būti taikoma medicinoje, nors dar neseniai greitintuvą turėti medicinos tikslams buvo pernelyg didelė prabanga.

Norint greitinti elementariąsias daleles reikėtų pasiekti teraelektronvoltų ribą, vadinasi, padidinti tų lazerių galią bent tūkstantį kartų. Kadangi lazeriai kuria labai stiprius elektromagnetinius laukus, su jais sietinos drąšiausios idėjos. Naujų ir veiksmingų sprendimų paieškos tęsiasi.

Prof. Almantas Galvanuskas įsitikinęs, kad tai tėra pradžia, o ateities lazerinės technologijos pirmyn „šiuoliuos“ labai dideliais tempais. Tai pasakytina ne vien apie šviesolaidinius lazerius, bet apskritai apie visas lazerių technologijas. Niekas negali paneigti, kad būtent su lazeriais ateityje gali būti sietina ir elementariųjų dalelių greitinimo technologija. Aišku, tai negalės būti Žemės rutulio dydžio greitintuvas, vadinasi, teks rasti daug veiksmingesnių negu šiandien taikomą energijos generavimo būdų. Kol kas tokie norai ribojasi su fantastika, bet mintis visada turi lenkti tikrovę.

Almantas teigia gerai suprantąs tyrinėtojus, kurie nori suvokti, kaip veikia gamtos dėsniai, rasti naujus dėsnius ir dėsningumus. Tačiau jam pačiam retai yra tekę ieškoti atsakymo į klausimus, kaip veikia gamta. Jis mėgina jau žinomus gamtos dės-

nius panaudoti konkrečioms užduotims spręsti. O jei dar pavyksta sukurti tai, ko ligi tol nebuvo, ypač jeigu tai praktiškai naudingas išradimas... Tada pasitenkinimas savo darbu atperka visus ligtolinius sunkumus ir darbai paaukotas gyvenimo dienas.

Vis dėlto Vidimantui Kabelkai mūsų pokalbio pernelyg „aukštos materijos“ pastebimai pradeda truputį pabosti. Jis nori sužinoti apie žemiškesnius ir konkretesnius dalykus. Ką konkrečiai savo laboratorijoje dirba Almantas, kokią reikšmę skiria patentinei veiklai ir panašiai. Almantas neneigia patentavimo svarbos, nors pernelyg ir nesureikšmina. Jo manymu, gautas patentas dar nereikia nei išradimo naujoviškumo, nei ypatingos svarbos. Daugybė firmų tuo tik ir užsiima – patentų rašymu. Patentas – tai dokumentas, legaliai apibrėžiantis mėginamą teisiškai apsaugoti sritį. Jeigu tai naujos ir praktinė reikšmę turinčios idėjos, jas būtina patentuoti – taip bent formaliai jos bus apsaugotos. Tai skatina jų diegimą.

Tačiau JAV yra daug žmonių, kurie net ir nepasiekę didelių inovacijų, užsiima įnirtingu tos veiklos rezultatų patentavimu. Tuo primena Džeko Londono aprašytus aukso ieškotojus Aliaskoje: įkalę kuoliukus apsibrėždavo savo paieškų sklypą. Ras ar neras aukso gyslą – kitas reikalas. Panašiai yra ir dėl patentų, nes jie patys savaime patentuotojui dar neužtikrina sėkmės ir naudos, bet gali labai pasiteisinti, jeigu naujovė bus pradėta praktiškai įgyvendinti. Bent jau Almantas naujas idėjas stengiasi pirmiausia patentuoti, o tik paskui skelbti moksliniuose straipsniuose. Jeigu paskelbei, tai negali patentuoti – traukiny nuvažiavo. Bent taip yra JAV.

Atrodo, kad tuo tenykštė tvarka skiriasi nuo Lietuvos mokslininkams įprastos praktikos, nes jie mūsų mokslo vertinimo sistemos verčiami nuolat rodyti savo darbo rezultatus, dažniausiai skelbiamų straipsnių pavidalu. Ne vienas gal ir labai norėtų idėją patentuoti, bet tam mokslo institucijos lėšų dažniausiai neturi, tuo labiau tai pasakytina apie patį tyrėją. Tiesa, pastaruoju metu valstybė, susirūpinusi tiesiogiai prasta padėtimi patentavimo srityje, mėgina mokslininkams pagelbėti.

O kaip veikia Almantas Galvanuskas ir kiek Mičigano universitetas padeda tyrinėtojams? Sunkumų dėl patentavimo paprastai nekyla, tiesa, reikia laikytis tam tikrų reikalavimų. JAV universitetai nenori patentuoti visko, kas pakliuvo, nes gauti patentą ir vėliau jį išlaikyti brangiai kainuoja. Net ir JAV universitetų pinigų kapšas turi dugną. Patentas kainuoja 7 tūkst. dolerių, ir tai tik pradinis įnašas, nes kasmet, norint jį išlaikyti, vėl tenka mokėti. Neišlaikius patento, jis nustoja galios. Tad ir Mičigano universitetas remia patento teikimą, bet vadovybę reikia įtikinti, kad jis atneš realios naudos. Kai kas nori, kad jau kitąmet patentas, kaip ta stebuklinga višta, pradėtų dėti aukso kiaušinius, bet taip gyvenime nebūna. Jeigu idėja nauja, reikės laiko, kad jos praktinę naudą suvoktų naujų technologijų kūrėjai. Dažnai patiemis idėjos autoriams tenka įrodinėti, kad idėja veiksminga, ir pribrendo laikas ją įgyvendinti naujosiose technologijose.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas skelbia konkursą išvardytose katedrose ir mokslo padaliniuose užimti šias pareigas:

I. FIZINIŲ, BIOMEDICINOS IR TECHNOLOGIJOS MOKSLŲ SRITYSE

- 1. Aplinkos apsaugos katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– docento (0,25 etato 1 vieta);
- 2. Aplinkos apsaugos institutas**
– vyriausiojo mokslo darbuotojo (1 vieta),
– jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 vieta);
- 3. Geodezijos ir kadastro katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (2 vietos),
– docento (0,5 etato 2 vietos);
- 4. Hidraulikos katedra**
– profesorius (0,5 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta),
– lektorius (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (0,5 etato 1 vieta);
- 5. Kelių katedra**
– profesorius (1 vieta),
– profesorius (0,5 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 2 vietos),
– docento (0,25 etato 2 vietos);
- 6. Miestų statybos katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (3 vietos),
– asistento (1 vieta);
- 7. Šildymo ir vėdinimo katedra**
– docento (3 vietos),
– docento (0,5 etato 2 vietos);
- 8. Vandentvarkos katedra**
– asistento (0,5 etato 2 vietos);
- 9. Automatikos katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 2 vietos);
- 10. Elektrotechnikos katedra**
– profesorius (1 vieta);
- 11. Elektroninių sistemų katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– docento (0,25 etato 1 vieta);
- 12. Kompiuterių inžinerijos katedra**
– docento (0,5 etato 1 vieta);
- 13. Telekomunikacijų inžinerijos katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta);
- 14. Chemijos ir bioinžinerijos katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 3 vietos),
– lektorius (1 vieta),
– vyresniojo mokslo darbuotojo (technologijos mokslai) (1 vieta);
- 15. Fizikos katedra**
– profesorius (1 vieta),
– profesorius (0,25 etato 1 vieta),
– docento (3 vietos),
– docento (0,25 etato 1 vieta),
– lektorius (1 vieta);

- 16. Grafinių sistemų katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (1 vieta),
– vyresniojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta);
- 17. Inžinerinės grafikos katedra**
– lektorius (0,5 etato 1 vieta),
– lektorius (0,25 etato 1 vieta),
– asistento (1 vieta);
- 18. Informacinių sistemų katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– lektorius (1 vieta),
– lektorius (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (0,5 etato 4 vietos);
- 19. Informacinių technologijų saugos mokslo laboratorija**
– vyriausiojo mokslo darbuotojo (1 vieta);
- 20. Informacinių sistemų mokslo laboratorija**
– vyriausiojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta),
– vyresniojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta),
– jaunesniojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 2 vietos);
- 21. Informacinių technologijų katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (1 vieta),
– lektorius (2 vietos);
- 22. Matematinio modeliavimo katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (3 vietos),
– docento (0,5 etato 3 vietos);
- 23. Matematinės statistikos katedra**
– vyriausiojo mokslo darbuotojo (1 vieta),
– profesorius (0,5 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– docento (0,25 etato 1 vieta);
- 24. Medžiagų atsparumo katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (5 vietos);
- 25. Teorinės mechanikos katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (2 vietos),
– lektorius (1 vieta);
- 26. Skaitinio modeliavimo mokslo laboratorija**
– vyriausiojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta);
- 27. Branduolinės hidrofizikos mokslo laboratorija**
– vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta);
- 28. Mašinų gamybos katedra**
– docento (5 vietos),
– lektorius (0,25 etato 1 vieta);
- 29. Medžiagotyros ir suvirinimo katedra**
– docento (2 vietos);
- 30. Poligrafinių mašinų katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (1 vieta);
- 31. Pramonės įmonių katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta);

- 32. Darbo ir gaisrinės saugos katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (1 vieta);
- 33. Gelžbetoninių ir mūrinių konstrukcijų katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 2 vietos),
– lektorius (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (0,5 etato 1 vieta);
- 34. Inžinerinės architektūros katedra**
– docento (2 vietos),
– lektorius (1 vieta);
- 35. Metalinių ir medinių konstrukcijų katedra**
– docento (3 vietos),
– lektorius (2 vietos);
- 36. Statybos ekonomikos ir nekilnojamo turto vadybos katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,25 etato 1 vieta),
– lektorius (0,25 etato 2 vietos);
- 37. Statybinės mechanikos katedra**
– profesorius (2 vietos),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta);
- 38. Statybinių medžiagų katedra**
– mokslo darbuotojo (1 vieta);
- 39. Statybos technologijos ir vadybos katedra**
– profesorius (0,5 etato 1 vieta),
– docento (3 vietos);
- 40. Tiltų ir specialiųjų statinių katedra**
– docento (3 vietos);
- 41. Automobilių transporto katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (2 vietos);
- 42. Geležinkelių transporto katedra**
– docento (2 vietos),
– lektorius (1 vieta);
- 43. Transporto technologinių įrenginių katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (1 vieta),
– mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta);
- 44. Transporto vadybos katedra**
– profesorius (1 vieta),
– docento (2 vietos);
- 45. Aviacinės mechanikos katedra**
– lektorius (1 vieta);
- 46. Aviacijos prietaisų katedra**
– profesorius (0,5 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta),
– lektorius (0,5 etato 2 vietos);
- 47. Aviacijos technologijų katedra**
– docento (1 vieta),
– asistento (0,5 etato 5 vietos),
– asistento (0,3 etato 1 vieta),
– asistento (0,25 etato 2 vietos);
- 48. Internetinių ir intelektualųjų technologijų institutas**
– vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta);

- 49. Lygiagrečiųjų skaičiavimų laboratorija**
– vyriausiojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta);

- 50. Transporto mokslo institutas**
– jaunesniojo mokslo darbuotojo (2 vietos);

II. HUMANITARINIŲ IR SOCIALINIŲ MOKSLŲ SRITYSE

- 51. Architektūros katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (0,5 etato 1 vieta);
 - 52. Architektūrinės grafikos katedra**
– lektorius (0,25 etato 1 vieta);
 - 53. Statybos technologijos ir vadybos katedra**
– profesorius (0,25 etato 1 vieta);
 - 54. Finansų inžinerijos katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (1 vieta);
 - 55. Įmonių ekonomikos ir vadybos katedra**
– docento (4 vietos),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (1 vieta);
 - 56. Socialinės ekonomikos ir vadybos katedra**
– docento (2 vietos),
– asistento (1 vieta);
 - 57. Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedra**
– profesorius (0,5 etato 1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (1 vieta);
 - 58. Teisės katedra**
– docento (1 vieta),
– lektorius (0,5 etato 2 vietos);
 - 59. Verslo technologijų katedra**
– docento (1 vieta);
 - 60. Filosofijos ir politologijos katedra**
– docento (4 vietos),
– vyresniojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta);
 - 61. Lietuvių kalbos katedra**
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta);
 - 62. Užsienio kalbų katedra**
– asistento (4 vietos anglų k.),
– asistento (0,25 etato 1 vieta anglų k.).
- Smulkesnę informaciją rasite Vilniaus Gedimino technikos universiteto tinklalapyje www.vgtu.lt
Dokumentai priimami nuo 2007 m. gegužės 2 d. iki 2007 m. birželio 8 d. Personalo direkcijoje, Saulėtekio al. 11 (Saulėtekio rūmai, centrinis korpusas, 501 kab.), tel. (8 ~ 5) 274 5009

Kokios reikia „Mokslo Lietuvos“

Apie ekspertizę (3)

Tie ekspertai ir jų ekspertizės, ak to Lietuvos mados! Prisiminkime nesenus laikus, kai mūsų politikai ir valdžios vyrai, norėdami perdažyti savo kailį, pasirodyti labai moderniais, šiuolaikiškais ir europietiškais, pabrėždami, kad šalyje nėra nei tinkamų, savo profesinius dalykus puikiai išmanančių mokslininkų, nei kitų gerų specialistų, galvotrukčiai ėmė kvieisti įvairiausius ekspertus iš užsienio šalių ir patys tuo aukštą savąjį lygį prikišamai visiems rodyti. Žinoma, visa tai buvo daroma už svetimus, mūsų visų, ne savus pinigus!

Tie tikri ir netikri užsienio pranašai, pasivadinę „ekspertais“, suradę lengvą būdą dideliems pinigams „išpešti“, o kartu – varganą mūsų šalį dar daugiau nuskurdinti, plūstelėjo į Lietuvą. Mūsų valdžios vyrai iškart lyg į dausas pakilo. Ką ten provincialiai Lietuvos mokslininkai ir kiti specialistai... Užsienio ekspertai pasakė! Ir tas „pasakė“ užbaigdamas visus ginčus ar bet kokias abejones. Deja, tai problemų išspręsti nepadėjo...

Bet štai, valdininkai, prisiklausę ekspertų kalbų, pasiskaitę keliolika ar kelias dešimtis tų ekspertizė raštų, pagaliau atsitokėjo, dabar jau net savų, Lietuvos mokslininkų paprotinti! Visais informacijos kanalais pasigirdo valdžios vyrų priekaištai, esą tie užsienio ekspertai atvykę į Lietuvą vien tik pasižvalgyti, jokių ekspertizė neatlieka, pinigus dideliu ima, o jų ekspertizė išvados – nei į tvorą, nei į mieta. Taip ir subliūško valdžios vyrų susireikšminimas bei pasikėlimas į dausas, atnešęs didžiulius nuostolius valstybei...

Nuo tada ėmė mažėti šių netikrų užsienio pranašų, tai yra „ekspertų“ mūsų šalyje, o valdžios vyrams vėl teko problemas spręsti savo galva. Ir ne vien! Teko ir į Lietuvos mokslininkus bei kitus specialistus rimčiau pažvelgti, vėl juos prisiminti... Laimė, rodos, šios mados banga nuo Lietuvos jau tolsta... Bet kiek ji mums kainavo pinigų, o kai kam – ir nervų! Ar apskaitė šio visai, ar pasimokyta iš to? Rodos, nedaug. O tos mados apraiškų šalyje vis dėlto liko. Mat patyliukais, nežinia iš kur čia ėmė veistis savi ekspertai, nors nė viena aukštoji mokykla jų tarsi ir nerengia. Matyt, iš tų pirmųjų bus pavyzdį nusižūrėję... Gerų specialistų patarimų visada, žinoma, reikėjo ir reikės, bet ne apsišaukėlių „ekspertų“ ar tariamų pranašų.

Deja, liko palanki terpė jiems daugintis. Didelė bėda, kad Lietuvoje nuo tarybinių laikų išliko labai išplėtotą biurokratinę sistemą. Per šešiolika Nepriklausomybės metų, prisidengusi demokratijos vėliava ir lozungais, ji dar plačiau išsikerojo ne vien valstybiname, bet ir vadinamajame visuomeniniame sektoriuje. Atsirado net įvairiausi valstybiniai paramos fondai, fondeliai, jų valdybos ir tarybos, kitaip tariant – nauji pinigų skirstytojai ir perskirstytojai.

Tad ir vėl prireikė ekspertų. Ėmė rastis net atskiros jų rūšys: ekspertai, suinteresuoti ir nesuinteresuoti ekspertai, nepriklausomi ir priklausomi ekspertai, dar kitokie. Kaip gražiai, net mokslininkai, juos pavadino, ir tuo tarsi visus juos oficialiai įteisino bei paleidė į visuomenės gyvenimą. Iš to pavadinimo dabar net sunku atpažinti, kuris iš jų tikras ekspertas, o kuris – tik apsišaukėlis?

Rodas, kam to reikia? Pavyzdžiui, LR Finansų ar Kultūros ministerija gavo sumą, skirtą kultūros leidiniams remti, paskirstė

vieną kartą dorai (kad ir pagal leidinio metinę apimtį – spaudos lankus) ir tegul remia juos kasmet. Pasikeitė kurio nors leidinio apimtis (matuojant metų spaudos lankais) – proporcingai sumažink ar pridėk pinigų. Redakcijos darbuotojai galėtų iš anksto lengviau numatyti savo lėšų iplaukas bei išlaidas ir pinigų skirstytojams būtų lengviau. Nustos leidinys ejęs, nebereiks jam ir pinigų – kitiems daugiau liks. Ir ne ekspertus ten siųsk, o pinigus jiems perskirstyk! Vadinasi, tam leidiniui tokį nuosprendį pasirašė patys jo skaitytojai, nes jis netenkino jų informacinių ar kitų skaitymo interesų.

Tada nereiktų nei jokių fondų, nei pakopinių, pakartotinių šių pinigų skirstymų ir perskirstymų, nei leidinių ekspertizė, nei tikrų ar netikrų ekspertų. Nebūtų nei leidėjams nereikalingo laiko trukdymo, nei nervų ir sveikatos gadinimo. Rodos, jei jau kartą nuspręsta tą ar kitą leidinį remti, tai ir remkime tol, kol jis gyvuoja. Kai gyventojai jo nebeskaitys, o leidinys nustos eiti, tai ir bus pagrindinis kriterijus, kad jo remti daugiau nereikia. Tikruoju kiekvieno leidinio ekspertu visuomet buvo ir bus pats to leidinio skaitytojas. Jam skaitymo poreikį, interesų ir skonio dar nieks niekada nepadiktavo ir nepadiktuos ateityje. Tik skaitytojas gali spręsti bet kurio leidinio likimą. Be to, bet kokie tikro ar tariamo eksperto samprotavimai apie leidinį, visuomenės intereso ar poreikio tikrai niekada nepaveiks ir nepakeis.

Vargu fondas ar ekspertas, neatliekęs jokios gyventojų nuomonės apklausos, gali geriau už pačius skaitytojus žinoti, kodėl tas ar kitas skaitytojas skaito būtent tą leidinį; ko jam šiame leidinyje reikia; kokius straipsnius jame pasirenka; kaip juos skaito: kodėl vienus straipsnius skaito analitiškai (pasibraukdamas, darydamas sau išrašus ar pastabas), kitus – išties, vienus – vien peržvelgia, o kitus – visai praleidžia neskaitęs ir t. t. Beje, leidinių redakcijos panašius dalykus išmano daug geriau už bet kokius jų paramos fondus ar ekspertus, nes jos yra arčiausiai savo leidinio skaitytojų. Tiesiogiai bendraudamos su autoriais, redkolegijū nariais, leidinių rėmėjais ar skaitytojais jos visada išlaiko su jais tam tikrą grįžtamąjį ryšį, iš jų įgyja nemažai informacijos apie savo laikraščio paklausumą ar kitus jo ypatumus.

Neatlikęs šia tema visuomenės ar atskirų jos socialinių grupių specialaus tyrimo ekspertas net neturi teisės kalbėti apie to ar kito kultūros leidinio reikalingumą visos visuomenės ar jos socialinių grupių vardu. Be tokio tyrimo jis niekada nenustatys ir leidinio reikalingumo atskiroms jos socialinėms demografinėms grupėms. To nereiktų pamiršti nė vienam ekspertui, sumanysiam imtis tokio darbo. Kas kita yra asmeninė nuomonė apie bet kurį leidinį. Tačiau jį visuomet turi būti reiškiama vien savo vardu. Savoka „ekspertas“ daug labiau įpareigoja.

Tad su minėtais *Mokslo Lietuvos* vertinimais negalima sutikti dėl daugelio labai svarbių priežasčių.

Pirmoji yra ta, kad analizuojant ekspertų doc. dr. Almanto Samalavičiaus ir Andriaus Navicko laikraščioje paskelbtų rašinių „Vertina ekspertai“ turinį, tenka suabejoti autorių kaip kultūros (ir apskritai leidinių!) ekspertų kompetencija.

Pradžioje jau minėta (žr. termino apibrėžimą), kad kiekvienas ekspertas yra suvokiamas, kaip *įgudęs ir prityręs žinovas*, kviečiamas atsakyti į klausimus, *reikalaujančius specialių žinių* (paryškinta mano, – V. R.).

Ar abu rašinių autoriai (ekspertai) yra įgudę bei patyrę (pavyzdžiui, kiek ir kokių periodinių leidinių ekspertizė iki tol yra atlikę ir pan.), kiek jie turi šios srities specialių žinių (pavyzdžiui, apie visus šalies ir SRTR fondo remiamus kultūros leidinius, jų paplitimą, sistemą, ypač konkrečius leidinių skaitymo ypatumus, ar turi žinių apie jų skaitytojų socialinę sudėtį, poreikius, interesus, vertinimus, kodėl tuos leidinius žmonės skaito ar neskaito ir pan.), palikime tai spręsti jiems patiems. Čia, pagaliau, yra asmeninis jų reikalas.

O štai, minėtų ekspertų samprotavimai apie *Mokslo Lietuvą* yra jau visų šio laikraščio skaitytojų reikalas. Man ir pačiam visiškai ne tas pats, kur ir ką ateityje skaitysiu apie Lietuvos mokslo būklę ir jo problemas, žinomus ir nežinomus mokslininkus, jų tyrimų temas, problemas ir naujausius atradimus, užsienio mokslininkų veiklą, atskirų mokslo sričių raidą ir laimėjimus.

Rodas, kad visa tai yra ne mažiau svarbu ir kitiems, atsiliepusiems į diskusiją šio laikraščio skaitytojams.

Iki tol iš penkių laikraščio *Mokslo Lietuva* viešos diskusijos dalyvių, tik vienas Juozas Elekšis paminėjo, kad jam („...“) ekspertų kompetencija netenka abejoti („...“). O paskui, tarsi pats tai paneigdamas, priminė nemažai esminių dalykų, į kuriuos šie „neabejotinai kompetencijos ekspertai“, vertindami leidinius, net nerado reikalo atkreipti dėmesį. Pavyzdžiui, „Ar remiami leidiniai yra tik tribūna kai kam pasireikšti, tuščiai, metų metais paplepėti tomis pačiomis temomis, ar jie be pačių autorių kam įdomūs? Kokie jų tiražai? Kiek prenumeratorių?“ (2006, Nr. 18(352), p. 15). Beje, ekspertams dėl laikraščio įvertinimo jis pareiškė ir daugiau pagrįstų priekaištų. Tad, jeigu ekspertai net nerado reikalo pasidomėti leidinių straipsnių tematika, autoriais, prenumeratorių ir panašiai, tai kur jau čia ta jų neabejotina kompetencija? J. Elekšis tikriausiai čia turėjo mintyje profesinę, bet ne specialiąją kompetenciją, kuri iš kiekvieno eksperto reikalauja įgudimo ir patyrimo, gebėjimo atsakyti į specialių žinių reikalaujančius klausimus. Tačiau minėtų kompetencijų tapatinti negalima.

Prof. Vytautas Vitkauskas, paskaitęs vertinimus, rodos, nebori jų autorių net ekspertais vadinti. Jo nuomone, *Mokslo Lietuvą* dabar užsipuolė ir varo ją iš tautos atminties „piktuoliai jaunikaičiai“. „Taip, piktuoliai, – toliau rašo jis, – nes dabar dėl tautinės mokyklos nebuvimo jų, neigiančių ir nenekenčiančių daug (...)“ (2006, Nr. 20(354), p. 14).

Skaitytojas Petras Mikša ekspertų vertinimuose taip pat neįžvelgia kompetencijos ir mato vien kažkam nepatikusio leidinio „iš aukščiau“ užsąkytą, niekuo nepragrįstą laikraščio trūkkinimą sovietiniu būdu (2006, Nr. 18(352), p. 15) ir t. t.

Ekspertizė yra rimtas mokslinis dalykas. Norint ją atlikti, būtina turėti tam tikrą kiekį metodologijos ir metodikos žinių, gerai žinoti metodus, mo-

kėti apibendrinti gautus tyrimo duomenis ir jais vadovautis rašant išvadas ar apibendrinimus. Gaila, bet viso to nematome šiuose vertinimuose. Tai ar apskritai tokius ekspertus galima vadinti „ekspertais“? Ar galima jų rašinius apie *Mokslo Lietuvą* laikyti „ekspertų vertinimais“? Jokių būdu. Kas tuos reikalus išmano, tikrai jų taip niekada nepavadins.

Dėl to, geriausiai atveju, šias dvi publikacijas galime vertinti kaip dviejų paprasčiausių piliečių (net nemana, kad nuolatinių šio laikraščio skaitytojų) paskubomis parašytus, ne itin nuosekliai išdėstytus, stokojančius konkretumo ir faktinio pagrindimo, gana abstrakčius, o kartais net ir sunkiai suprantamus, subjektyvius samprotavimus.

Antroji priežastis – ekspertų vertinimai parašyti neprofesionaliai. Šių rašinių turinys yra padrikas, su nemažais nukrypimais nuo vertinamojo objekto (t. y. nuo temos), didžioji dalis samprotavimų (autoriai juos supranta kaip vertinimus) abstraktūs, nė vienas teiginys (ar neiginys) nepagrįstas konkrečiais faktais. Šie tariami vertinimai yra neobjektyvūs, beveik viskas vertinama neigiamai, neparodomi teigiami leidinio aspektai (kurių taip pat yra), rašiniuose painiojami mokslinis ir beletristinis kalbos stiliai, naudojamos nesunormintos leidinius apibūdinančios sąvokos t. t.

Vadovaudamasis patirtimi, sukaupia tiriant šalies gyventojų skaitymo problemas, galiu teigti, kad panašaus lygio asmeninius samprotavimus ir atsiliepusius apie bet kurį laikraštį galėtų parašyti bet kuris šalies skaitytojas, kuris tą leidinį retsykiais paskaitinėja ar tik peržiūri, norėdamas susipažinti, apie ką rašoma naujame numeryje. Ką jau kalbėti apie nuolatinius laikraščio skaitytojus. Jie galėtų parašyti laikraščio įvertinimą gerokai konkrečiau ir objektyviau.

Tą patvirtina ir patys *Mokslo Lietuvos* skaitytojai. Štai diskutiniame prof. V. Vitkausko (beje, nuolatinio laikraščio skaitytojo ir kai kurių straipsnių autoriaus) straipsnyje atsiliepiamai apie laikraštį, savo faktografija kelis kartus lenkia abiejų šio laikraščio minėtų ekspertų vertinimus kartu sudėjus. Kiek juose išvardyta laikraščio straipsnių, temų, mokslinių problemų, autorių, pažymėtų mokslininkų jubiliejų. O kur dar kitų į diskusiją įsitraukusių skaitytojų motyvuoti (pagrįsti faktais) pozityvūs pastebėjimai... Juk ekspertas – ne skaitytojas. Jam keliami gerokai aukštesni reikalavimai. Norint juos įgyvendinti, reikia iš peties paplušėti. Rodos, rašant laikraščio vertinimus to supratimo ir darbštumo ekspertams taip pat pritrūko.

Dėl to ir kyla pagrįsta abejonė, ar minėti du autoriai, drąsiai pasivadinę „ekspertais“, turi užtekinai profesinių žinių apie ekspertizę, jų rezultatų bei išvadų įforminimas? Visuomet atsargiai vertinau tuos žmones, kurie, nepaisydami turimos profesijos, mokslinių vardų ir laipsnių, savo darbo pobūdžio ir patirties, noriai kišdavosi į tuos reikalus, kurių aiškiai patys neišmanė, o neretai dar stengdavosi ir kitus „pamokyti“. Tie pamokymai, žvelgiant iš šalies, dažnai būdavo gana juokingi. Deja, ši tendencija su sovietmečiu režimu neišnyko. Ji Lietuvoje gyva iki šiol.

Trečioji priežastis – abu ekspertų rašiniai pagal jų teminę (turinio) struktūros sandarą negali būti laikomi ekspertų vertinimais. Šie vertinimai parašyti nesilaikant elementarių reikalavimų. Čia matome ne ekspertų vertinimus (išvadamis taip pat nepavadinsi), o tik laisvos formos rašinėlius ir asmeninius samprotavimus, kurių mažą dalis yra skirta ir *Mokslo Lietuvai*.

Atlikime šių tekstų kontentinę (turinio) analizę ir pažvelkime į rašinių „Vertina ekspertai“ tekstų teminę sandarą bei struktūrą. Pirmiausia matome keletą visai nereikalingų ir čia netinkamų dalykų. Vienas jų – nukrypstanta į šalį nuo vertinamojo objekto, temos ir net pačių vertinimų. Pavyzdžiui, ekspertas A. Navickas išties tris pastraipas (net 39 viso rašinio eilutes) skiria SRTR fondo esmei, jo strategijai, politikos kaitai ir kitiems panašioms dalykams, neva norėdamas „trumpai“ (nieko sau trumpai, juk trečdalis rašinio) pagrįsti tuos klausimus, kuriuos jis iškėlė „kiekvieno analizuojamo leidinio“ atvejams. Susidarė komiška situacija – ekspertas, užuot vertinęs leidinį(-ius), paklydęs užduotyse ir temoje, vietoje lauktų vertinimų SRTR fondui aiškina jo paties reikalus.

Tekstas, kuriame kartu su analizės kriterijų paminėjimu (ne išvardijimu, nors išvardyti privalo) ir analizės (jos, rodos, taip pat nebūta) klausimais leidinių ekspertams, sudaro dar keturias pastraipas (23 eilutes) viso šio autoriaus rašinio.

Be to, abu ekspertai rašiniuose naudoja po vieną (ir tą pačią!) citatą (vertinimuose ir išvados jos išvis ne-teiktinos), kurios užima dar vieną pastraipą (7 eilutes) šių tekstų.

Viena pastraipa (6 eilutės), autoriaus skirta lyg ir metodiniams nurodymams, pažymi, kad analizuojami leidiniai yra „labai skirtingi“ ir „juos galima suskirstyti“ (ar suskirstė, nenurodyta) į kelias grupes.

Atskirą tekstą pastraipą (8 eilutės) užima „reziūmavimas“.

Iš viso tai sudaro 10 laikraščio skilties pastraipų arba 85 eilutes rašinio „Ekspertai vertina“ teksto. Kol kas *Mokslo Lietuvos* vertinimų čia dar ne-užtikome. Pastaroji dalis sudaro net 71,43 proc. viso eksperto A. Navicko rašinio. Vadinasi „liūto dalis“ čia teko bendriems, o neretai – ir samprotavimams kitomis temomis.

Dėl to samprotavimams apie *Mokslo Lietuvą* (ir ne vien apie ją), neskaitytą citatos ir „reziūmavimo“, tenka vos 34 eilutės arba šiek tiek daugiau negu ketvirtis (28,57 proc.) viso rašinio. Iš šios dalies atmetus tuos samprotavimus, kurie adresuoti ne laikraščiu, o kitoms mokslinėms institucijoms ar mokslininkams (yra čia ir tokių dalykų), jis dar sumažėtų ir nebesiektų nė ketvirčio viso rašinio. Todėl šio rašinio negalima vadinti ne tik eksperto vertinimais, bet ir samprotavimais apie laikraštį(-čius). Mat didžiausioji rašinio teksto dalis (beveik trys ketvirčiai) yra skirta visai kitiems dalykams.

Panaši yra ir doc. dr. A. Samalavičiaus rašinio teksto teminė struktūra. Tiesa, apie SRTR fondą čia beveik nekalbama, tačiau nemažai vietos užima įvairios prielaidos, pakartota citata, gana nekorektiškai puolanti laikraščio vyriausiąjį redaktorių. Visa tai atmetus, samprotavimų apie patį laikraštį(-ius) liktų ne ką daugiau.

Tokiai vertinimų turinio struktūrai nepritarant nė vienas rimtas mokslininkas. Reikėtų rašyti savo vertinimus, kurie sudarytų ne 28,57 proc., bet 90 proc. viso teksto. 10 proc. teksto vertinimuose užimtų metodikos, metodų, atrankos, tiriamųjų imties išaiškinimo ir kiti dalykai.

Bus daugiau

Vokiečių nacionalistų mėgstama tema – lietuvių nekultūra

Prof. Arnoldas PIROČKINAS

Sutuoktinių Momzenų teoriją, kad lietuviai Mažojoje Lietuvoje nesą autochtonai, vaizdingai kalbant, tiktų lyginti su sunkiąja artilerija, griauančia tvirtovės pamatus. Tačiau vokiečiai naudojami ir mažesnio kalibro, bet paslankesniais ginklais – periodikoje skelbiama publicistika, grožinė literatūra ir radiju. Hitlerininkai, kurie žinomi kaip purviniausios propagandos specialistai, nuo 1935 m. tam reikalui turėjo galingą siųstuvą Heilsberg. Visų šių priemonių taikymas – įrodyti pasauliui ir abejojantiems Klaipėdos krašto lietuvininkams, kokie barbarai buvo, yra ir bus lietuviai, palyginti su jų pavergtais vokiečiais. Kokia neteisybė, kad vokiečius ir vokiečių kultūros prisigėrusius „memellenderius“ valdo laukiniai azijatai!

Ši beatodairiška propaganda apie lietuvių, kuriuos paniekiamai vadindavo dažniausiai „žemaiten“, nekultūrą kiek ne kiek paveikdavo net patriotiškai nusistačiusius lietuvininkus. Vieni jų kantriai tylėdavo tikėdamiesi, kad ilgai, gyvendami savoje, nepriklausomoje valstybėje, didlietuviai visose srityse sparčiai žengs į priekį ir pasivys ekonominiu ir kultūrinu lygiu klaipėdiškis ir vokiečių bei kitų Vakarų šalių tautas. Tačiau vienas kitas klaipėdiškis patriotas yra piktinęsis dėl didlietuvių tikrų ir tariamų nekultūringumo atvejų. Kas be ko, kai vyksta masinė migracija, tarp atvykėlių į Klaipėdos kraštą pasitaikydavo visokių didlietuvių, ir tokių, kurie nedarė garbės lietuviams. Apie juos ši kartą nekalbėkime. Šiuo sykiu pažiūrėkime, kaip veikiama vokiečių propagandos kurie ne kurie lietuvininkai apskritai vertino didlietuvių vykimą į Klaipėdos kraštą.

Šių lietuvininkų ryškiausiu reprezentantu imame Vilių Gaigalaitį, kurio knygoje *Atsiminimai* (Klaipėda, 1998) nusiskundimų ypač daug. Šis Mažosios Lietuvos ir po Pirmojo pasaulinio karo Klaipėdos krašto veikėjas, reiškėsis taip pat ir Didžiojoje Lietuvoje, neabejotinai buvo atsidavęs lietuvių gynėjas, atkaklus vokiečių priešas. Jo nuopelnai Mažosios Lietuvos lietuvių XX a. vargu ar menkesni negu Martyno Jankaus, nors ketvirtajame dešimtmetyje karštesnėji Didžiosios Lietuvos evangelikai liuteronų, vadinamieji srovinkai (jie leido laikraštį *Srovė*), ryžtingai kovoję su vokiečiais, ji buvo apšaukę vokiečių ar vokiečių pataikūnu. Ir vis dėlto jis yra geriausias pavyzdys tų klaipėdiškių, kurie tik tam tikrais atvejais pasiduodavo antilietuviškai propagandai. Tikriausiai jie patys tos itakos nesuvokdavo. Jo lietuviškumą rodo toks nutikimas, užfiksuotas 1926 m. dienoraštyje: „29. 12 sutikau Gregorą vyskupą, nusikreipę šalin, perėjo į antrą gatvės pusę“ (*Atsiminimai*, 272 p.). V. Gaigalaitis ir Karlas Gregoras buvo gerai pažįstami, abu dvasininkai, taigi konfratrai: užėmė aukštą vietą Didžiosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto evangelikų liuteronų bažnyčiose. Tik K. Gregoras po 1923 m. tapo aršiu vokiečiams. Tad jo demonstratyvus pasielgimas su V. Gaigalaitiu patvirtina vokiečių reiškiama šiam neapykantą.

Vis dėlto V. Gaigalaitis, kaip ir daugelis kitų Klaipėdos krašto lietuvininkų, jautė tam tikrą nepasitenkinimą dėl centro valdžios vykdomos,

Tautiškai apsisprendęs lietuvininkas ir veiklus verslininkas Martynas Reišys, ilgus metus vadovavęs „Sandėlio“ bendrovei, kur 1936 m. dirbo 30 tarnautojų ir apie 500 darbininkų. (Iš almanacho „Kovos keliais“.)

jų nuomone, nepalankios klaipėdiškiam kadru politikos Klaipėdos krašte. Tai išreikšta ne vienoje *Atsiminimų* vietoje. Iš jų parenkame tik vie-

lietuviais čionykščiais, o ne vokiečiais arba atkeltais didlietuviais, kurie nesumano sugyventi su krašto žmonėmis“ (239–240 p.).

Be kita ko, gana panašiai padėti vertino 1924 m. laikraštyje *Lietuvos žinios* išspausdinti du straipsniai. Slapyvardžiu Trirankis pasirašytame straipsnyje *Klaipėdiečių nuomonė* (Nr. 223) teigiama, kad Kaunas nebrangišas klaipėdiškių: „[...] su jais pasielgiama, kaip su žemesnės rūšies žmonėmis. *Jie šiandien nebereikalingi*“ (kursyvas straipsnio autoriaus, – A. P.). A. R-a (= Albinas Rimka?) rašinyje *Dėl padėties Klaipėdoje* (Nr. 284) taip pat kečia esant aštirus santykius tarp klaipėdiškių ir didlietuvių.

Vis dėlto paskaičius tokius kaltinimus neaišku, kiek tie autoriai, įskaitant ir patį V. Gaigalaitį, sugebėjo blaiviai ir objektyviai vertinti tuo metu Lietuvos vyriausybės galimybes ir Klaipėdos krašte susiklosčiusią padėtį. O gal tik man, visai kitos kartos žmogui, betarpiškai nesujusiam su prieš 70 ar daugiau metų tekėjusiu gyvenimu, tos jų, lietuvininkų patriotų, nuoskaudos rodo si nesuprantamos?

Agluonėnų pašto agentūros vedėjas ir laiškanešiai, 1938 m.; sėdi: Vilius Šauklys, vedėjas Martynas Paltinas ir Martynas Pėžius; stovi: Mikas Lūžaitis, Jonas Berentas, Jonis Laukstėnas ir Jokūbas Plėvė

ną ištrauką: „Mažosios Lietuvos Tautos Taryba, – prisimena V. Gaigalaitis, kuris veikiausiai buvo ir tos Tarybos narys, – rašė 1931. IX. 1 d. Respublikos Prezidentui, Ministrui Pirmininkui, Užsienio Reikalų Ministrui ir Klaipėdos Krašto Gubernatoriui pasiskundimą dėl nesugyvenimo tarp klaipėdiečių ir Didlietuvių, kad klaipėdiečiai jaučiasi atstatomi ir net nužeminami, kad kraštas kolonizuojamas didlietuviais valdininkais, net ir žemais tarnais ir sargais, o klaipėdiečiai turintys eiti pas vokiečius prašyti darbo ir tarnybų. Mes klaipėdiškiai atkariavome kraštą, bet dabar leidžia vyriausybė kraštą vokiečiams užvaldyti, mums reikia paramos iš Centro. Centras turi remtis krašto lietuviams ir remti klaipėdiečių religinį, kultūrinį, politinį ir ekonominį išlaisvinimą iš vokiečių. Krašto buvusius valdininkus reikia būtinai grąžinti į jų tarnybas, ir ypač į žemesniąsias. Todėl prašome, kad 1) Vyriausybė netenkintų Vokiečių pretenzijas už taikų ir kaimyninį sugyvenimą, kad 2) remtųsi krašte

Tad tegul kalba faktai. Iš principo reikia atmesti kaltinimą, kad Lietuvos vyriausybė dėl šventos ramybės rėmėsi vokiečiais ir ignoravo ar net diskriminavo lietuvininkus. Ten, kur įmanoma, visada nusipelnę lietuvių mažlietuviai buvo visai pakeičiami, gerbiami ir net šlovinami. Ryškiausias pavyzdys čia yra M. Jankus, Mažojoje Lietuvoje lygintas su J. Basanavičiumi Didžiojoje Lietuvoje. Kaip galima kaltinti tokiomis nuodėmėmis Lietuvos valdžią, jei nuo 1919 m. Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje labai atsakingas pareigas ėjo tilžėnas Dovas Zaunius (sūnus), o 1929 m. lapkričio 8 d.–1934 m. birželio 12 d., būdamas užsienio reikalų ministras, vairavo valstybės užsienio politiką. Atleistas iš šių pareigų (matyt, dėl nesutarimų su prezidentu A. Smetona), porą metų dirbo Valstybės taryboje, o paskui Lietuvos banke.

Pagaliau ir pats V. Gaigalaitis neliko nuskriaustas. 1900 m. Karaliaučiaus universitete gauto daktaro

laipsnio bei paskelbtų bene dviejų dešimčių įvairios vertės darbų pagrindu jis tapo 1925 m. įkurto Lietuvos universiteto Kaune Evangelikų teologijos fakulteto docentu, vadovavo Naujojo Įstatymo katedrai. 1929 m. pakeliamas ekstraordinariu profesoriu. 1923–1933 m. jis buvo Lietuvos evangelikų liuteronų liuteronų Sinodo senjoru (pirmininku). Vokiečiai ir latviai evangelikai liuteronų turėjo savo Sinodų senjorus. Už nuopelnus lietuvių Prezidentas jį apdovanojo II ir III laipsnio Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinais (Jonas Jablonskis buvo gavęs vieną II laipsnio ordiną) ir Lietuvos nepriklausomybės 10 metų jubiliejaus medaliu.

Kiek galėjo Lietuvos vyriausybė dalyti atsakingus postus Klaipėdos krašte? Atsimintina, kad 1924 m. Klaipėdos krašto konvencija ir statutas labai griežtai atskyrė Respublikai (t. y. Centru) ir autonomiškoms institucijoms priklausančias sritis bei įstaigas. Centru priklausė gubernatūra, vadovaujama gubernatoriaus. Joje 1924 m. dirbo 18 tarnautojų. Vėliau prisidėjo dar po

klaipėdiškiams, o prieš tai šias pareigas ėjo Viktoras Gailius.

Jeigu kalbėsime apie ypač aukštą krašto administracijoje pareigas, į kurias buvo skiriama ne kokiais Lietuvos valdžios dekretais, tai atkreipkime dėmesį į tai, jog Seimelio, kuriam visada absoliučią daugumą turėdavo vokiečiai ir jiems pritariantys „klaipėdiškiai“, renkamos Direktojos pirmininkais būdavo dažnai skiriami tikri lietuviškumo gynėjai. Toks paradoksalus skyrimas vykdavo ne be tam tikros Lietuvos atstovo krašto gubernatoriaus poveikio – ne tiesioginio, bet įmanomo dėl vokiečių jėgų susiskaidymo. Antai daugiau kaip mėnesį veikusios Erdmonas Simonaičio „revoliucinės“ Direktojos (1923 m. sausio 13 d.–vasario 15 d.), kuriai vadovavo lietuvininkas Viktoras Gailius (1923 m. vasario 15 d.–1925 m. vasario 4 d.). Jį pakeitė taip pat ryžtingas lietuvininkas Endrius Borchertas (1925 m. vasario 5 d.–1926 m. sausio 16 d.). Ir trečiasis „konstitucinis“ pirmininkas dar buvo lietuvininkas, 1923 m. sukilimo aktyvus rengėjas ir dalyvis, minėtos „revoliucinės“ Direktojos pirmininkas Erdmonas Simonaitis. 1926 m. lapkričio 24 d. jis buvo pakeistas jau vokiečiu Viljumu Falku. Po pusantro mėnesio jį pakeitė „klaipėdiškis“ Viktoras Švelnius. Toje pirmininkų karuselėje, kurią suko varžybos tarp Lietuvos šalininkų ir vokiečių, lietuviško nusistatymo dar buvo pirmininkai Martynas Reizgys, Eduardas Simaitis ir Jurgis Brūvelaitis.

Patys vieni patriotiškieji lietuvininkai, neturėdami veiksmingo Lietuvos ir jos atstovų gubernatorių paramos, niekada nebūtų užėmę šių aukštųjų postų. Užtat miesto ir apskrinių seimeliuose, kurių paveikti centras neprieidavo, jie niekada negavo vadovaujama pareigų. Turint prieš akis šiuos pavyzdžius (paieškopus rastųsi jų daugiau), darosi neįtikimos Centro darytos „skriaudos“ mažlietuviams.

Lietuvos centrinės įstaigos dar administravo sienų apsaugą, uosto ir geležinkelių policiją (vidaus policija priklausė Direktojai), laivybą Nemunu, plačiuosius geležinkelius (plentai ir siaurieji geležinkeliai tvarkyti autonominių įstaigų), muitines, akcizo, vartojimo ir gėrimo mokesčių rinkimą (bet tam tikra dalis mokesčių buvo perleidžiama Klaipėdos krašto išdui). Štai bene ir visas, kur Centras turėjo teisę tvarkyti kadru. Didžiausias galimybes klaipėdiškiams galėjo teikti uostas ir paštas. Vartant Domo Kauno sudarytą albumą *Mažosios Lietuvos veidai ir vaizdai*, krito į akis dvi Agluonėnų pašto agentūros darbuotojų nuotraukos (254 ir 255 p.). 1925–1931 m. laikotarpiu nuotraukoje (Nr. 432) iš aštuonių žmonių šeši tikrai yra klaipėdiškiai: Martynas Pėžius, Vilius Šauklys (?), Mikas Laukstėnas, Jonas Laukstėnas ir vedėjas Otto Bergensas (veikiausiai vokiečių) su žmona. Nuotraukoje Nr. 431, darytoje 1938 m., visi septyni tarnautojai – neabejotinai klaipėdiškiai. Kitoje pašto agentūrose ar skyriuose vietinių žmonių galėjo būti mažiau. Tačiau ne dėl diskriminacijos. Manym, kad tam tikrose įstaigose vietinių žmonių neatsirasdavo dėl kvalifikacijos stokos. Juk net eilinis pasienio policininkas būdavo baigęs tam tikrą mokyklą.

Bus daugiau

Artūras Hermanas: „Svarbu nuolat gausinti lietuvių ir vokiečių istorinio patyrimo aruodą“ (2)

Gedimino Zemlicko nuotraukos

Klaipėdos senamiestyje

Atkelta iš 11 p.

Tikrovė tokia, kad vadinamoji Kaliningrado sritis dabar priklauso Rusijai. Tarptautiniu mastu pripažįstame, kad esamos valstybių sienos yra neliečiamos. Tiek Lietuva, tiek Vokietija (pastaroji gana sunkiai) pripažino, kad niekam neturi teritorinių pretenzijų. Vokietijos valstybėje ir tautoje iš tiesų jokių teritorinių reikalavimų niekam nekečiama. Net ir pabėgėliai, ilgiausiai kovoję už teisę sugrįžti į savo gyventus kraštus, iš kurių turėjo pasitraukti, atsisakė tokių reikalavimų. Vokietijoje yra nebent nacių grupelės, keliančios tokius reikalavimus, bet tai marginalijos, ir į jas niekas nekreipia dėmesio.

Užsiminėte apie pabėgėlius. Kokie tai žmonės, kaip juos apibūdintumėte?

Tie žmonės buvo išvaryti iš savo gyvenamųjų vietų ir neturėjo jokių pasirinkimų. Skausmas ir gimtinės ilgesys išlieka visą gyvenimą, jis neslopsta. Galime suprasti žmones, 1944–1948 m. turėjusius pasitraukti į Vakarų.

Seniesiems po karo iškeltiems gyventojams labai sunku susitaikyti su mintimi, kad jų gyventosios teritorijos dabar jau ne Vokietija. Bet dabar dauguma tu perkeltųjų mirė, gyviesiems daugiau nei 70 metų, tad ir jų aktyvumas sumenkęs.

O jų vaikai?

Tokio noro – grįžti gyventi į tėvų žemes – jie neturi, bet sentimentus tam kraštui jaučia. Vieni retkarčiais, kiti dažniau važiuoja į tą kraštą, užsimezga žmonių tarpusavio ryšiai. Lenkijoje vokiečiai perka savo giminei kadais priklausiusius dvarus, ūkius, juos sutvarko. Yra tokių pavyzdžių.

Investicija į tėvų gimtinę?

Taip, o kodėl gi ne. Aplinkiniai gyventojai iš to tik laimi.

Ar tai nėra nauja kolonizavimo forma?

Nemanau. Juk vokiečiai nesistengia tose Lenkijos vietose kurti vokiškos kultūros salas ar židinius. Jie ten apsigyvena, o jeigu neturi to tikslo, tai padaro giminės arba kokių nors grupių suvažiavimų vietą. Lenkijoje yra gana geros lenkų ir vokiečių bendravimo galimybės: vyksta suvažiavimai, įvairių kultūrinių grupių suėjimai. Tuos kultūrinius renginius dažnai finansuoja Vokietijos įstaigos ir organizacijos, kurios rūpinasi kultūriniu bendradarbiavimu. Tai vertinu kaip normalią kultūrinio gyvenimo galimybę.

Ar Vokietijos lietuviai palaiko kokius nors ryšius su vokiečiais, iškeltais iš Rytprusių ar Klaipėdos krašto?

Abi pusės elgiasi gana atsargiai. Pabėgėlių organizacijos vis dėlto laikosi konservatyvių pažiūrų, o lietuviai nelinkę domėtis šių grupių reikalais. Tad kalbasi tik prireikus. Kas kita – santykiai su Lietuvos vokiečių bendrija. Jie gana šilti. Pabėgėlių organizacijos Vokietijos visuomenėje įtakos neturi, todėl Vokietijos lietuviai į juos kreipia mažai dėmesio.

XX a. penktąjį–šeštąjį dešimtmečiais būta trinties, net priešingybų, kad ir dėl Klaipėdos krašto. Vokiečiai traktavo, kad Lietuva 1923 m. užėmė Klaipėdos kraštą, ir jokio to krašto gyventojų sukilimo ten nėra buvę. Tačiau ilgai tie ginčai prarado prasmę, nes patys vokiečiai klaipėdiečiai įsitikino, kad Klaipėdoje daug geresnės gyvenimo sąlygos, geresnė tvarka negu rusų valdomame Kaliningrade. Ginčo metu pakakdavo vokiečio paklausti: „Gal nori, kad Klaipėdos kraštas būtų perduotas Kaliningrado sri-

čiai“, ir tas imdavo mosuoti rankomis – ne, jokių būdu...

Labai geras argumentas – palyginimo.

Išties geras. Jeigu nebūtų vadinamojo 1923 m. Klaipėdos krašto „sukilimo“ (aš jo nelaikau sukilimu, bet vadinu Klaipėdos krašto užėmimu), po 1945 m. Lietuva būtų prijungta prie Kaliningrado srities. Lietuvai Klaipėdos kraštas ir Klaipėdos uostas yra labai svarbūs. Kol Lietuva prižiūri šį kraštą ir visą jo paveldą, nerimauti nėra ko. Iki šiol lietuviai nesiekia iš Klaipėdos krašto ištrinti paskutinių vokiškumo žymių. Šio krašto vokiečiai, atvykę į

Klaipėdą ar Klaipėdos kraštą, įsitikina, kad ne visi vokiškumo pėdsakai sunykę. „Memelenderių“ bendrijos Klaipėdos krašte rengia savo suvažiavimus. Žinoma, kai kuo pasipiktina, bet dauguma, ypač inteligentiškesni žmonės, džiaugiasi, kad lietuviai vokiškąjį paveldą saugo geriau nei rusai. Vokiečiai laimingai matydami tvarkomą kraštą.

Kas piktna „memelenderius“

Kas „memelenderius“ piktna Klaipėdos krašte?

Dažniausiai juos piktna istorinė traktuotė, kurios laikosi lietuviai. Kad ir dėl minėto Klaipėdos sukilimo. Jūs taip pat piktna Lietuvos nenoras pripažinti, kad prieš Antrąjį pasaulinį karą, kai Lietuvos priklausomybėn grįžo Klaipėdos kraštas, vokiečiams čia kilo sunkumų, jie buvo spaudžiami, nukentėjo nuo Lietuvos valdininkų. Kol Lietuva to nenori pripažinti, atsiranda iš to krašto kilusių vokiečių nepasitenkinimas.

Tačiau seni skausmai slopsta, nes tie žmonės, kurie patyrė neteisėjimus, jau beveik išmirė.

Ką Jūs, gerbiamausias Artūrai, patartumėte Klaipėdos krašto, apskritai Mažosios Lietuvos gyventojams? Ar ieškoti, tyrinėti tik lietuviškojo kultūros paveldo dalykus, o gal kreipti dėmesį ir į vokiškosios kultūros pėdsakus? Gal tą vokiškąjį paveldą taip pat vertėtų integruoti į Lietuvos kultūrą?

Nežinau, ar pavyktų integruoti, bet būtų svarbu bent išsaugoti vokiškojo paveldo likučius, nes kartais neįmanoma atskirti, kas buvo lietuviška, o kas – vokiška. Juk beveik visas šio krašto palikimas yra bendras, gal

tik išskyrus lietuvių kalba rašytus dokumentus ar knygas. O visa kita sunku skaidyti pagal tautinį principą. Klaipėdos krašto kultūrą svarbu restauruoti, išlaikyti, plėsti ir gal pritaikyti prie pajūrio kultūros paveldo. Šiuo ypatingu kraštu gali džiaugtis ir žmonės, atvykę iš kitų Lietuvos vietovių, ir iš Vokietijos. Mano nuomone, Klaipėdos krašto kultūra labai praturtina ir pačią Lietuvą. Juk nedideliame Klaipėdos krašte buvo visiškai savita ir skirtinga nuo likusios Lietuvos dalies kultūra, nes kita buvo ir krašto istorija.

Tikriausiai sutiksite, kad ir lietuviai labai nevienodai vertina Klaipėdos krašto paveldą. Vieni ieško lietuvininkų pėdsakų ir jų paveldo ženklų, kiti žvelgia plačiau, sakytumė, europietiščiau, stengiasi vertinti tą paveldą tarptautinių ryšių ir santykių kontekste.

Manau, būtų klaidinga užsidauryti tik lietuviškume. Tai būtų truputį per siaura. Seniau, kai krašto paveldas nebuvo gerai iširtas, tokį požiūrio siaurumą gal ir buvo galima suprasti, bet ne šiandien. Laikas lietuviams plačiau atsiverti ir į savo paveldą įtraukti vokišką kultūros aspektą. Reikia ieškoti tautų sugyvenimo žymių, tyrinėti, kaip tame krašte buvo gyvenama, kaip ten klojosi žmonių santykiai. Kadangi vienas lietuvių, tai niekada nebuvo, kad lietuviai būtų susiburę tik savo pačių bendrijoje. Žmonės palaikė įvairiapusių ryšius, tiek lietuviai su vokiečiais, tiek vokiečiai su lietuviais.

Taigi dabar tą „dvigubą“ kultūrą ir reikia tyrinėti, ją pažymėti buvus. Pats laikas tą daryti.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Konferencijos „Mažosios Lietuvos paveldas“ dalyviai Klaipėdos senamiestyje: Klaipėdos universiteto senato pirmininkė muzikologė Daiva Kšanienė, Mažosios Lietuvos muziejaus direktorius Jonas Genys, Prano Domšaičio galerijos vedėja Kristina Jokubavičienė, dešinėje – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto administratorė Iveta Jakimavičiūtė

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas

Kalbos redaktorė Rūta Krasnovaitė

Stilistė Kristina Sakalauskienė

Dizainerė Jolanta Mitalauskaitė

Patarėjai: V. Būda, S. Goberis, J. Puodžius, A. Ramonas, J. Ulbikas, E. K. Zavadskas.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius

El. paštas: mokslietuva@takas.lt, tel. (8 ~ 5) 212 1235

Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija, pritardama ne visoms autorių mintims, jas toleruoja. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://ml.lms.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius